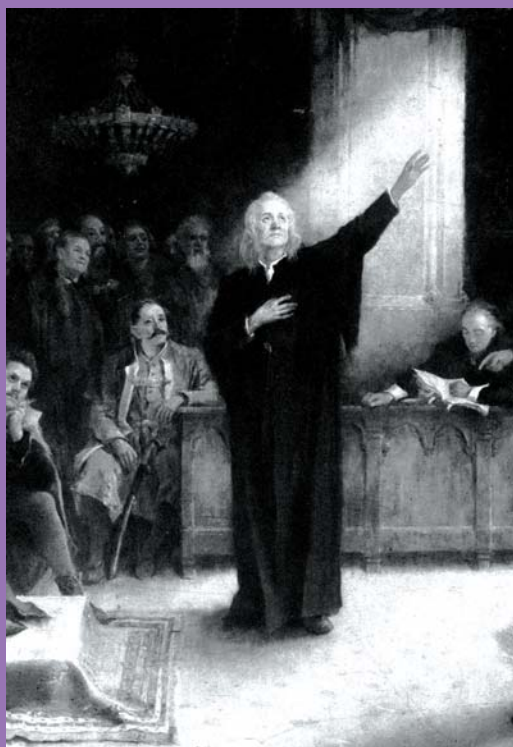
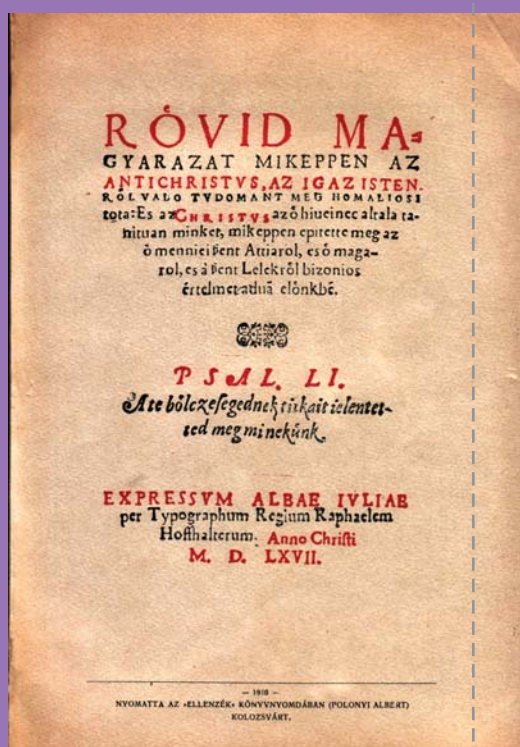

UNITÁRIUS ÉLET

Kéthavonta megjelenő folyóirat · 2007. november · 61. évfolyam 5. szám

REFORMÁCIÓ

A tartalomról:

Végiggondolt reformáció · Unitárius találkozó · Akik előttünk jártak
Kitekintő (Vallomások a választott unitárius vallásról)
Veres Mária: Emberség · Egyházközségeink életéből · Gyerekeknek

Nyílt levél

az erdélyi és magyarországi unitárius egyházak szolgálattevő és nyugalmazott lelkészeihez

Tisztelendő Lelkész, Lelkész Úr,
Kedves Barátunk!

A Budapesten, évi 6 számmal, éves szinten mintegy 170 nyomtatott oldal terjedelemben megjelenő Unitárius Élet (formálódó) szerkesztősége szeretné, ha Lelkész/Lelekes Úr időről-időre megtisztelné a lapot írásával. Elsősorban hitépítő (elméleti és gyakorlati teológiai), lélekmelengető, gyülekezetformáló és -összetartó (a lelki gondozás, lelkipásztori szolgálat és szociális munka mint diszciplína körébe tartozó) írásokra lenne szükségünk. Olyanokra, amelyekben híveink megmerítkézhetnének, amelyeket olvasva lelkieken gazdagabbakká, kiegyensúlyozottabbakká válhatnának. A mai globális, pénzközpontú világban különösen nagy szükség lenne szeretetet sugárzó, nyugalmat árasztó, felüdülést hozó írásokra. Tudjuk, hogy erre másoknak, más egyházi lapoknak ugyanilyen szüksége van, mégis azt gondoljuk, hogy összekapaszkodva, együtt többre juthatunk. Az Ön segítségével, munkálkodásával, írásaival bizonyára értékesebbé, színesebbé tehetnénk lapunkat fenti vonatkozásokban. Természetesen, mint az alábbiakból látni fogja, megvannak a magunk elképzelései, tervei is céljaink megvalósításához, de ebben a körben, pl. szükségesnek tartjuk egy-egy téma többek általi megvilágítását, sarkalatos hittételeink ilyen vagy olyan látószögből, nézőpontból történő körüljárását. Velük és általuk jelentékenyen erősíthetnénk hitünket, unitárius identitásunkat.

Híveinkhez csak ritkán jutnak el azok az unitárius egyházi (szak)könyvek, amelyek örömeinkre, egyre nagyobb számban jelennek meg, de amelyekhez olykor meglehetősen nehézkes és költséges hozzájutni. Idővel, kedvvel, szakértelemmel s türelemmel sem rendelkezik minden unitárius hívő embertársunk, Atyánk fia ezek elolvasásához. Kellenek tehát az olyan lapok, mint a budapesti Unitárius Élet, ha jól szerkesztett, tartalmas, színvonalas és olvasmányos, átlagosan 5-10 (öt-tíz) flekk (A/4-es gépirat) terjedelmű írásokkal képes orvosolni, pótolni a hit- és egyházközösségi élet hiányosságait.

Mi – szándékaink szerint – erre törekszünk. Fontos nekünk, hogy a magyar fővárosban megjelenő unitárius lap valamennyiünket reprezentálja. Rólunk itt alkotnak képet és többen nehezen viseljük el, ha – okkal vagy ok nélkül – lekicsinylik azt az egyetlen magyar alapítású, protestáns, törté-

nelmi egyházat, amely egyedül mondhatja magának a lelkiismereti szabadság örökségét, legyen annak bár erdélyi vagy magyarországi a jelzője. Mert mindkettő (az) Unitárius Egyház és magyar, s nekik külön-külön és együtt tagjai, képviselői vagyunk, egyházközösséget alkotjuk.

Örömeinkre szolgálna, ha Ön azonosulni tudna gondolatainkkal, szándékainkkal és nagy szolgálatot tenne (összetartozását határokkal sem megbontható és -rontható) egyetemes egyházunknak, ha hozzánk eljuttatott írásával tanúsítaná ezt. Azt sajnáljuk és pironkodva valljuk be, hogy a munkát – ez idő szerint – honorálni nem áll módunkban.

Az írással minket megtisztelő lelkészek kezét nem kívánjuk megkötni, tolluk lendületét sem szándékozunk fékezni semmilyen eszközzel. A lelkiismereti szabadság jegyében nyilvánítunk bizalmat írásaiknak, csupán azt kérjük, hogy legyen lehetőségünk áttekintésükre, lapba kerülésük ütemezésére, megkerülhetetlen konzultációkra.

Az alábbi témáknak (nem címeknek) azonban elsőbbséget biztosítunk: A hitélet hétköznapijai és ünnepei; hitelveink magyarázata és/vagy egy lehetséges összefoglalása a Káté kereti között (én ezt/azt/úgy hiszem); miért vagyok unitárius; hit(élet)em sarokpontjai; Isten, Jézus, Szentlélek, bűn és bűnhődés, születés (kereszttség), halál, örökélet és az ünnepek (karácsony, húsvét, pünkösd) unitárius teológiája; legnehezebb szolgálatom; az én könyvtáram (a betűtenger, amelyben halászom és naponként megmerítkézem); a szószéki- és szertartási homiliák írásának (általános és egyedi összeállítású) (segéd)eszközei (pl. illusztráció gyűjtemények stb.); az ég boltozata alatt ... (szabadtéri szertartások szerepe a hitéletben); ha lenne katedrám, tanszékem ...; lelkész elődök, példaképek, akiket nagyra értékelek, követek; az ideális gyülekezet; az én híveim; unitárius karakterek; értékörző és -hagyományozó hétköznapiak; felekezeti kapcsolatok és a hitépítés; lelkipásztori feladatok a diaszpórában (leányegyházközösségekben, szórványban); (köz)történeti értékű dokumentumok (levelek, iratok, tárgyi emlékek) a(z) ... egyházközösség, -kör történetéhez stb.

Megtisztelő visszajelzését mihamarabb, írását belátható időn belül várva, barátsággal és szeretettel köszönti Önt az Unitárius Élet (formálódó) szerkesztősége nevében:

Kálnoki Kis Tamás

UNITÁRIUS ÉLET • A MAGYARORSZÁGI UNITÁRIUS EGYHÁZ LAPJA

Megbízott szerkesztők:

Balázs László, Kelemen Miklós, Léta Sándor

Szerkesztőség címe:

1055 Budapest, Nagy Ignác utca 2-4.

Telefon/fax: 311-2801

Internet: <http://unitarius.lap.hu>

Terjeszti a

Magyarországi Unitárius Egyház.

Felelős kiadó:

Magyarországi Unitárius

Egyház

Index: 25 842

Megjelenik kéthavonta.

Nyomdai munkák:

Opticult Bt.

ETO-Print Nyomdaipari Kft.

HU ISSN 0133-1 cv 272

Előfizethető:

A lelkési hivatalokban (Budapest és vidéken) vagy befizetési csekken.

Bankszámlaszám:

11713005-20011631

Egyes szám ára: 400 Ft

Évi előfizetési díj: 2400 Ft

A Magyarországi Unitárius

Egyház internetcíme:

www.unitarius.hu

<http://unitarius.lap.hu>

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

A folyóiratban megjelenő írások nem feltétlenül tükrözik a szerkesztőség álláspontját.

Következő lapzárta:

2007. november 20.

VÉGIGGONDOLT REFORMÁCIÓ

Barabás István

Lekci[ó]: *A mint azért megtudta az Úr, hogy a farizeusok meghallották, hogy Jézus több tanítványt szerez és kereszttel mint János,*

2. *(Jóllehet Jézus maga nem keresztelt, hanem a tanítványai.)*

3. *Elhagyá Júdeát és elméne ismét Galileába.*

4. *Samárián kell vala pedig által mennie.*

5. *Megy vala azért Samáriának Sikár nevű városába, annak a teleknek szomszédjába, a melyet Jákób adott vala az ő fiának, Józsefnek.*

6. *Ott vala pedig a Jákób forrása. Jézus azért, az utazástól elfáradva, azonmód leüle a forráshoz. Mintegy hat óra vala.*

7. *Jöve egy samáriabeli asszony vizet meríteni; monda néki Jézus: Adj innom!*

8. *Az ő tanítványai ugyanis elmentek a városba, hogy ennivalót vegyenek.*

9. *Monda azért néki a samáriai asszony: Hogy kérhetsz inni zsidó létedre én tőlem, a ki samáriai asszony vagyok?! Mert a zsidók nem barátkoznak a samáriaiakkal.*

10. *Felele Jézus és monda néki: Ha ismernéd az Isten ajándékát, és hogy ki az, a ki ezt mondja néked? Adj innom!; te kérted volna őt, és adott volna néked élő vizet.*

11. *Monda néki az asszony: Uram, nincs mivel merítened és a kút mély: hol vennéd tehát az élő vizet?*

12. *Avagy nagyobb vagy-e te a mi atyánknál, Jákóbnál, a ki nekünk adta ezt a kutat, és ebből ivott ő is, a fiai is és jószága is?*

13. *Felele Jézus és monda néki: Mindaz, a ki ebből a vízből iszik, ismét megszomjúhozik:*

14. *Valaki pedig abból a vízből iszik, a melyet én adok néki, soha örökké meg nem szomjúhozik; hanem az a víz, a melyet én adok néki, örök életre buzgó víznek kútfeje lesz ő benne.*

15. *Monda néki az asszony: Uram, add nékem azt a vizet, hogy meg ne szomjúhozzam, és ne jöjjenek ide meríteni!*

16. *Monda néki Jézus: Menj el, hívd a férjedet, és jöjj ide!*

17. *Felele az asszony és monda: Nincs férjem. Monda néki Jézus: Jól mondad, hogy: Nincs férjem;*

18. *Mert őt férjed volt és a mostani nem férjed: ezt igazán mondtad.*

19. *Monda néki az asszony: Uram, látom, hogy te próféta vagy.*

20. *A mi atyáink ezen a hegyen imádkoztak; és ti azt mondjátok, hogy Jeruzsálemben van az a hely, a hol imádkozni kell.*

21. *Monda néki Jézus: Asszony, hidd el nékem, hogy eljő az óra, a mikor sem nem ezen a hegyen, sem nem Jeruzsálemben imádjátok az Atyát.*

22. *Ti azt imádjátok, a mit nem ismertek; mi azt imádjuk, a mit ismerünk: mert az idvesség a zsidók közül támadt.*

23. *De eljő az óra, és az most vagyon, a mikor az igazi imádók lélekben és igazságban imádják az Atyát: mert azt Atya is ilyeneket keres, az ő imádóiul.*

24. *Az Isten lélek: és a kik őt imádják, szükség, hogy lélekben és igazságban imádják. (Ján, 4, 1-24.)*

Tex[tus]: Az Isten lélek: és a kik őt imádják, szükség, hogy lélekben és igazságban imádják. (Ján, 4, 24.)

Szeretett Gyülekezet!

A felolvasott alapige úgy emelkedik ki az egész Szentírás betűrengetegéből, mint a Himálája hegyvilág legfelső csúcsa a földkerekség többi hegyei közül. Még a Hegyi Beszéd gyöngysorai között is olyan tiszta fénnel ragyog, mint egy mélytűzű gyémánt ékszer. A kinyilatkoztatás ereje és fénye sugárzik belőle.

A jelenet leírását, amely keretétül szolgál a világmegváltó kinyilatkoztatásnak, hallottátok

a lekciónál. Csöndes beszélgetés közben áll szemben egymással a názáreti férfiú és a samáritán asszony. Egy törzsről fakadt két ág, akiknek népét századok óta engesztelhetetlen gyűlölet mély szakadéka választotta el.

És, íme! A galileabeli férfi vizet kér a megvetett nép leányától, a bűnös asszonytól. S tetézi ezt a „botránkoztató” tettét azzal, hogy éppen a Garizim hegyéről üzen hadat Jeruzsálemnek s egyetlen mozdulattal fölborítja a formákba

csontosodott egész arzenálját azoknak, akik csak Sion hegyén tudják elképzelni az Úr lakását.

Ezért a gesztusért meg kell egyszer hálnia a názáretinek! A Garizim hegyéről egyenes út vezet a Golgotára. A Garizim hegyén két világtörténelmi esemény zajlódt le. Az egyik Jézus megváltói munkájának tényvé válása és befejezése, a másik a tiszta vallási kultusz megalapítása.

Az unitárizmus, mint vallási irányzat, a Jézus alapította unitárius vallás, a Dávid Ferenc alkotta unitárius egyház, azt tanítja, hogy Jézus tanításaival és életével váltotta meg az emberiséget megváltói munkájának koronája a Garizim hegyén elhangzott ige és nem a Golgotán elhullott vére s önként vállalt halála.

Az unitárius vallásnak ez az egyik sarkalatos tétele az eredendő bűn fogalmával való szembe fordulásból ered. Mi unitáriusok ugyanis a bűnbeesés közismert legendáját a mesék birodalmába utaljuk. Nagy kockázatot vállalva hirdetjük, hogy az Isten az embert jónak és nem bűnösnek teremtette és teremti. A szeretet Istene nem ismer született bűnös embert, született bűnös fajtát, született bűnös nemzetet. Csak megtévedt embert, sors üldözte fajtát és balsorsú nemzetet, akike[t], mint az élet megvert Lázárait, mint tékozló fiúkat, mindig könyörületébe fogad, ha könnyeikben megtisztultan kopogtatnak az atyai ház ajtaján. Tételünk az: gyarlóságunkból ered bűnös voltunk és nem bűnben születésünkől gyarlóságunk.

A végig gondolt reformációi gondolatnak ez az egyik vívmánya, amely éppen az unitárius felfogásban találja meg legtisztább kifejezését, nem akarván megállani revideáló munkájában Pál apostolnál.

A másik nagyjelentőségű eseménye a jelenetnek, a Garizim hegyén tett kinyilatkoztatásnak az a ténye, hogy „Jézus azon a napon, amelyen az alapigében foglalt kijelentést tette, állt legközelebb az égi Atyához, az Istenhez. Ekkor mondotta ki azt a szót, amelyen majd az örök vallás épülete nyugszik. Itt alapította meg a tiszta kultuszt, amely nem ismer időt, fajt, országhatárokat és amely minden emelkedett lélek kultusza lesz az idők végezetéig. Vallása ezen a napon nem csak az emberiség jó vallásává, hanem abszolút vallásává vált. És ha más bolygóknak vannak értelemmel és erkölccsel felruházott lakói, vallásuk nem különbözhet attól, amit Jézus Jákob kútja mellett nyilatkoztott ki.

Ámde a jó vallás, az abszolút vallás teljességétől még ma is távol állunk. Úgy látszik, hogy az ideált csak pillanatokra érhetjük el. Jézus szava villámlás volt a sötét éjszakában s közel kétezer esztendő sem volt elég ahhoz, hogy az emberiségnek – legalább a kicsi részének – a szeme hozzá szokjék.” (Renan) A látástól elso-

kott szemek nem szeretik az erős fényt. Kényelmesebb nekik az enyhe, homályos világítás, amely inkább foglalkoztatja [a] képzeletet. Ebben a félhomályban születnek aztán a naiv lélek gyermekes elképzelései, csodák és babonák képében, temetik be az élő vizek forrását és vonják sötétségbe a magasban itt-ott feltetsző vilámlásokat.

A reformáció elindításának hónapjában, ma, különös erővel kell hangsúlyoznunk, hogy az erkölcsi biztonságában megingott világot csak az Isten lelkéből lelkezzett emberi léleknek Istennel való egybeolvadásával lehet megmenteni. Mert „a lélek az Isten mélyéből ered, a lelki ismeretben fakad és Istenbe tér vissza.” S ezt az utat közvetítő nélkül, önmagának kell megtennie. Ennek, az Isten lelkének élő vizeivel táplálkozó léleknek nem kell templom, nem kell szertartás, nem kell dogma, mert önmaga, egymagában Istennek temploma és egyháza. Ez a lélek a maga titkos kamrájában is megtalálja Istent, mert keresi őt és az Atya, ilyen kereső lélek előtt sohasem rejtőzködik el s az Atya is ilyeneket keres, mon[dlja] Jézus. Ebben a tit[kos] kamrában az Istennek, az Atyának, az Úrnak vagy a világegyetem nagy építőmesterének – kinek, ahogy tetszik – telítődik égi tisztasággal az Istenre talált lélek, szent elhatározások lendítő erejével, a kutató ösztönök meggyőződéssé szilárdult határozottságával.

És „a csontokba rekesztett tűz” lobogó lánggá erősödvé lesz fényforrás s Isten lelkéből fakadó bölcsesség, szépség és erő.

Ahhoz tehát, hogy az emberi lélek az Isten közvetlen közelébe juthasson, nem kell semminemű közvetítő médium, csak az Istent kereső szív tiszta vágyakozása.

A mértani tudomány azt tanítja, hogy két pont között a legrövidebb út az egyenes út. Ez az igazság áll arra az útra is, amely az embertől az Istenhez vezet. Szükség, hogy az ember lelke ezt az utat járja, ha nem akar eltévedni a mellékösvények bozótjában. Szükség, hogy akik az Istent imádják, lélekben és igazságban imádják.

Parancs ez számunkra! Olyan követelmény, amire csak igennel, va[gy] nemmel lehet felelni. Minden félmegoldás, megalkuvás csak veszélyezteteti azokat a drága kincseket, amiket az Isten bízott az emberre, hogy akként sáfárkodjék azokkal, mint illik ez ahhoz, aki az Ő nevét felveszi vagy említi.

A sorsa, az élete fordul meg az egyháznak azon, hogy a tiszta kultuszt minden kultuszok fölé helyezze. Akinek szeme van a látásra, annak látnia kell, hogy a mai forrongó világban sok tekintetben fordulóponthoz érkezett az Úr Jézus Krisztus földi anyaszentegyháza. Nem védhető, nem tartható tovább az a felfogás, hogy az Istent csak ebben vagy abban a tempomban lehet imádni. Az Istent nem lehet kisa-

játtítani, mert Ő mindenütt ott van, ahol az emberi szív megnyílik előtte. Az Isten országának örök igazságait őrző egyház, a nála letett drága kincsek veszélyeztetése nélkül, nem emelheti az embert, lelket, felekezetet elválasztó falakat olyan magasra, hogy azok az égi Atya lelkének fényességét elzárják a világosságra sóvárgó lélek elől. Az élő víz forrását senki előtt se lehet eldugaszolni, aki abból akarja enyhíteni szomszágát. A felülről ránk világító égi fény, a mélyből feltörő élet vize mindannyiunknak közös tulajdona, drága öröksége, akik a Megváltó keresztje után haladunk. Amde a magasságok fénye, a mélységek élő vize hasztalanul ontja sugarait, hiába árasztja üdítő csöppjeit, ha nem talál lélekre, amit megvilágosítson, szívre, amit eláraszson. Elő kell tehát varázsolni az Istentől eltávolodott emberekből a világosságot nélkülöző lelkeket és az elszikesedett szíveket. Tanítvánnyá kell tenni minden embert, minden népet. A forma szerinti keresztényt tanítvánnyá kell gyúrni – erősen hangsúlyozva, hogy a hívőt csak a hitelvek kötelezik és nem a hittételek –, olyan tanítvánnyá, akinek szíve önként tárul ki a Lélekisten befogadására s ajka önként zendül Isten nagy ügye mellett boldog bizonyítésvetésre, ha az Atya szeretetének melege megérinti, mint Memnon szobra a napsugár csókjára.

Az emberek milliói ma keserű lemondással és riadt kétségbeeséssel merednek a civilizációvá nyomorodott kultúra romjaira. A megcsalás érzésével bűnbakot keresnek, a céltalanul kiontott vérért felelősek után kutatnak és jobb hiányában jelszavak bódító italában keresnek feledést. Kritika nélkül támadnak mindent, amiről azt gondolják, hogy vélt tisztító munkájukban útjukban áll. A támadást az egyház sem kerülheti ki és gyakorta őreá zúdul a félrevezetett emberek vádaskodásának egész súlya. Kezében az élő víz kelyhével, a gyűlölködéstől izzó légkörben, mindenütt a földön, ahol a názáreti lelke él és hat, az egyháznak hallatnia kell szavát, még több erkölcsi bátorsággal és ha kell, a mártírium vállalásával is, minden más tábor felé, félelem nélkül. S Istentől rendelt hivatásának területén maradva, földiekben talán szegényebben, de lelkiekben meggazdagodva, úgy fogadja lelkébe a majdan megbékélt

szívek melegéből feléje áradó fényt, visszfényét az égi magasságból reá hulló örök világosságnak, áldozatos munkája egyedüli jutalmaképpen.

Így járva tábort rideg lelkek és áttüzesedett szívek seregében, a hitvallók, vértanúk ragyogó útjára lépve, vegye fel a nemes harcot azokkal, akik a középszerűség vakondtúrásán állva nem tudják elhinni, sőt, egyenesen tagadják, hogy a jelenvaló világon felül van egy magasabb rendű világ is, amelynek égbenyúló csúcsai mágneses erővel vonzzák magukhoz az örök csillagnézők, az örök álmodók, az örök nyughatatlanok, Isten lelkének fényességétől megbűvölt glóriás hőseit. Azokat az égbe világító lelkű vértanúkat, akiknek jutalma idelent csak gúny és kereszt, odafönt pedig a Golgota sivar kővilága vár, s minden földi vagyonuk talán egy szál havasi gyopár, amit halódó szívükre borítva látják meg „a megnyilatkozott egeket”.

Ezeknek a hősöknek fénylő sorában menetelve járta a mártírok útját az egyetlen magyar földön született vallásreformátor, Dávid Ferenc is, akinek az vala a bűne, hogy a megoszthatatlan egy Istent nem tudta részekre osztani. Igazának vallói, mi, ma, a reformáció elindításának hónapjában, kegyelettel küldünk egy sóhajtatást Erdély bércei felé, magas Déva vára mellett, ismeretlen sírhalmára. Boldog büszkeséggel gondolunk reá, akinek lelke most már a magas ég csillagösvényét járja és aki vezérharcosa volt annak a világgraszoló küzdelemnek, amelynek során a magyar lélek a hit és lelkiismeret szabadságának törvényét minden népek között legelőször a föld kerekén meghirdette. Amit ma még itt kellene mondanunk a kulturvilág felé, azt csak gondoljuk. De erős hittel valljuk, hogy eljön az idő, és az nem most vagyon, amikor a földi igazság is éppen olyan magától értetődően megoszthatatlan lesz mindenki számára, mint maga az egy és oszthatatlan Isten.

És most kedves atyámfiak, szemeinket az Isten lelkének föltetsző villámlására szegezve, ajkunkat az evangélium élő vizének csöppjével en[yhit]ve, hordozzuk sorsunk nehéz keresztjét tovább, jézusi türelemmel, mint az eljövendő, boldogabb, égi haza boldogító reménységének boldog birtokosai.

Ámen.

Barabás István (Kálnok, 1876. okt. 17.–Budapest, 1952. ápr. 24.) 1901. július 3-án tett papi szigorlatot (642/1901. E. K. T. sz.) Kolozsváron, jeles eredménnyel. 1901. július 7-től 1905. december 2-ig Tordátfalván, 1905. december 17-től 1928. augusztus 26-ig Hódmezővásárhelyen volt lelkész. 1928. szeptember 9-től 1950. október 31-ig, nyugállományba küldéséig, a budapesti unitáriusokat pásztorkolta, hosszú éveken át mint a Budapesti Unitárius Egyházközösség (Budapest V. Koháry u. 4.) másodlelkésze. Szolgálati évei alatt két templomot építtetett fel. Az egyiket Hódmezővásárhelyen, a másikat Dunapatajon. Utóbbi történetéről könyvet írt.

Barabás István az Istentiszteletek rádió közvetítésének kezdeményezője volt. Az első adás az ő szolgálatával hangzott el, 1927. március 17-én. 35 éteren át sugárzott beszédéből csak néhányat ismerünk. Felkutatásuk azért lenne hasznos, mert beszédei, prédikációi összegyűjtve, könyv alakban vagy füzetes kiadvány formájában nem jelentek meg.

A most közzétett gyűlekezetének nyilvánossága és a Magyar Rádió mikrofonja előtt a (Koháry) Nagy Ignác utca 4. sz. alatti templomban mondta el. Okkal feltételezhető, hogy 1948 októberében. (KKT)

Unitárius találkozó

2007. október első szombatján tartották Pestszentlőrincen a Magyarországon élő unitáriusok harmadik találkozóját. Jelen számban közöljük **Máté Ernő** pécsi lelkész ünnepi szónoknak a szószéken elhangzott egyházi beszédét és **Molnár Lehel** ünnepi meghívott előadó Brassai Sámuelről tartott előadását.

alatt pergő falevelek éreztetik, hogy visszavonhatatlanul beköszöntött az ősz. Van valami az őszi hangulatban, ami szomorúsággal tölt el. De ugyanakkor békével is. Nyáron úgymond kikapcsolódunk, de ilyenkor, ősszel, igyekszünk bekapcsolódni az élet egészébe. Bár az őszi hangulat az elmúlást idézi, mégis az egyre sűrűsödő ünnepek, lakásunk oltalmazó védelme, az újabb találkozások, mind-mind az ősz meghittségét és az élet ünnepélyességét, mélységét mutatják meg.

Nemrég még őszi hálaadást ünnepeltünk, és már is ránk köszöntött október 6-a, hogy emlékeztessen minket. Emlékeztessen a szabadság jelentőségére, az eskü szentségére. Bár a mai gyülekezésünk lényege a találkozás, az összetartozás jegyében zajlik, nem mehetünk szó nélkül el az aradi 13 emléke mellett, akik évről évre felkeresnek minket, hogy megerősítsenek életünkben, küzdelmeinkben, reményeinkben. Az úrasztalán lévő gyertya emlékezetükre gyúlt meg.

De ugyanakkor e gyertya fényében a mai találkozás öröme, az egybegyűlés ünnepi fénye is felragyog.

A hozzátok eljuttatott meghívóban ez olvasható: „Magyarországi unitáriusok harmadik találkozója.”

Miről beszélhetnék hát, ha nem a találkozásról, az összetartozásról, ez egybegyűlés örömről és fontosságáról?

Az egyház mindenkori feladata a közösségteremtés. Azaz fontosnak találja azt, hogy ne csak saját sorsunkat éljük meg, hanem azt is, ami a

Isten és ember szeretetéről

„Valamennyi parancsolat közül melyik a legfőbb? Jézus így válaszolt: Ez a legfőbb: Halljad, Izráel, a mi Istenünk egy Úr, és szeresd az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből, teljes elmédből, és teljes erődből! A másik ez: Szeresd felebarátodat, mint magadat. Nincsen más ezeknél nagyobb parancsolat.”
Márk 12, 28b-31

A hűvös reggelek, a fakó fények, a szél zúgása, a lábam

környezetünkben mással történik. És ezt lehetőleg úgy éljük át, mint ami hozzánk közel áll.

Nem tehetünk mást, ilyeneknek teremtett minket a Jó Isten. A természetben lévő alapvető kettősség bennünk is megvan. Egyrészt magányra vágyunk, ugyanakkor meg szükségünk van társra, szükségünk van emberi közösségre.

És nyilván nem véletlenül olvastam fel textusomban a szeretet kettős parancsolatát. Amikor beszédemen gondolkodtam, akkor hirtelen az sejlett fel bennem, hogy a szeretetről talán csak közhelyeket tudnék mondani. De akárhányszor jut eszembe a kettős parancsolat, mindig új megvilágításba kerül. És ha valamennyire visszaadom a szó értelmét, akkor talán nem beszéltem hiába.

Az első része tulajdonképpen – akármennyire is furcsa – a magányos emberről szól. Arról az emberről, akivel Isten akar váltani néhány szót. Jól tudjuk, hogy mindannyiunk lelkében van egy úgynevezett légüres tér, amelyet nem pótolhatunk semmi mással, csak Istennel. Lehet társunk, lehetnek barátaink, azonban életünk nagy kérdéseit Istennel vitatjuk meg. Ezért van szükségünk hitünkre. Nem alaptalan tehát a jézusi felhívás. A magánélet nyugalmanak előfeltétele tulajdonképpen Isten szeretete. „Szeresd az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből, teljes elmédből, és teljes erődből”.

A második parancsolat az ember szeretetéről szól. Ez út a közösséghez. Alapvető igény. „Hiába fűrostdöd önmagadban, csak másban moshatod meg arcodat”, csendülnek fel bennem József Attila szállóigészerű szavai. „Senki sem magától lett olyan, ami. Mind ezernyi más emberről vagyunk. Bárki, aki valaha is kedvessé-

get tett nekünk vagy bátorítóan szólt hozzánk része lett a mi karakterünknek, gondolatainknak, és sikereinknek is.” (George Matthew Adams) „Mindannyian különböző utakat választunk az életünkben. De bárhová is megyünk, mindenhová viszünk magunkkal egy kis darabot mindenkiből.” (Ismeretlen szerző).

Tehát: „Szeresd felebarátodat, mint magadat!” Bevallom, engem mindig a találkozások éltettek. A baráti közeledés, a köztünk lévő válaszfal ledöntése. Tapasztalatból tudjuk, hogy az emberek megérzik, ha szeretettel közelítünk feléjük. Ha önző módon nemcsak önmagunk tükrképét keressük bennük, hanem nyitottsággal közeledünk. Megérzik, és megnyílnak. Ezek a fesztelen állapotok a legcsodálatosabbak életünkben. Érezzük a bizalom áradását, és önmagunkat nyújtjuk. A szeretet tehát az emberek közötti érintkezés legelsőbb formája. Egyetlen kiút önmagunkból, és bejárat a másik emberbe, semmivel sem pótolható személyes ügyünk.

És az a csodálatos, hogy e két parancsolat valahogy mégis egy, mélységesen összetartozik!

Egyrészt Isten szeretete elvezet az emberekhez. „Felsejlik Isten végtelen nyugodt keze vonása a világon. Mint felhővé szelídült tajték, onnan fentről mindent sokkal tisztábban fogsz látni. Források fakadnak fel benned. Érezni fogod magadban az erőt, amely most már nem magadért: értük, a világért fakad. Már nem harcolni akarsz, hanem teremteni. Nem gyűlölsz senkit és semmit, nem pusztítani akarsz, hanem segíteni, alkotni, életet adni, a beléd áramló fényt továbbengedni, -árasztani. Hiszed, hogy nemcsak része vagy a világnak, hanem partnere a mindenséget szeretetből szakadatlanul tovább teremtő Istennek.... Érzed a hegyeket mozgató erőt magadban, tudod, hogy emberek fognak születni, talpra állni, gyógyulni szavadra. De még ez sem fontos. Semmi sem fontos, csak az a kapcsolat, mely nap mint nap, lassan felkel, és beragyogja világodat. Istennek társa vagy...” (Böjte Csaba)

Másrészt a felebarát szeretete elvezet Istenhez. Minden rész ezen a földön hírt hoz az egészről, benne van annak lényege és szépsége, a világ egésze, minden emberi mosoly, szeretetteljes gesztus hírt hoz Istenről. „A láthatatlan szeretet a láthatók szeretetén keresztül ismerhető meg. Mindaz, aki szemet tud nyitni szépre jóra és igazra, utat épít az istenhez. Minden véges szeretet üzenet a Végtelen Szeretetről.” (Enzsöl Ellák)

Mintha hallanám a bátorító szót. Ne félj! Nem vagy egyedül! Érzem e falak között lévő Istent, érzem az emberek közelségét, a ti közelségeket. Ez a bátorítás jézusi, mélységesen emberi. A szeretet ezerarcú szálain keresztül közelünk egymáshoz és Istenhez. Érezzük a reményt a reménytelenségben, a vigasztalást az

elmúlásban, az otthonratalálást az otthontalanságban. Igen, nagy szükségünk van a vigasztalásra, az otthonratalálásra! A mai ember egyre inkább elveszti kapcsolatát külső és belső világával. Elveszíti az elmélyülés, ugyanakkor a nyitottság készségét a másik ember felé.

„A modern ember elidegenedett önmagától, embertársaitól és a természettől... Ami a szeretetet illeti, a helyzet szükségképpen megfelel a modern ember társadalmi karakterének. Automaták nem tudnak szeretni: csereberélik „személyiségkészletüket”, remélve, hogy jó vásárt csinálnak. Ebben az elidegenedett rendszerben a szeretet egyik legjellegzetesebb kifejlődése a „csapatmunka” eszméje. Akárhány cikkben úgy jellemzik a boldog házasság eszméjét, mint egy zökkenőmentesen működő team-et.” (Erich Fromm)

Egyház vagyunk, és nem team, azaz csapat. Bár együtt dolgozunk, azt önzetlenül tesszük. Az összetartozás számunkra önzetlen kötelék. Sokan és sokfélék vagyunk. Különböző vágyakkal, életutakkal. De mind ugyanazt keressük. Isten és az emberek szeretetét.

A mai napon – ha rövid időre is – belépünk egymás életébe. Így: „Mindannyian gazdagok lehetünk a szeretetben és az adakozásban. Ezenkívül, ha megfelelő körültekintéssel adakozunk, ha észrevesszük azoknak az embereknek a sürgető kívánságát, akiknek legnagyobb szükségük van segítségünkre, akkor megajándékozunk őket szeretetteljes részvételünkkel és gondoskodásunkkal, amely sokkal értékesebb a világ minden pénzénél.” (Albert Schweitzer) Ezt érezhette Jézus, amikor azt mondta: „Éheztem és ennem adtatok, szomjaztam és innom adtatok, jövevény voltam és befogadtatok, mezítelen voltam és felruháztatok.”

Kedves unitárius testvéreim! Ünnepelni, találkozni jöttünk ma össze. Hogy érezzük az összetartozás erejét és örömét, a bekapcsolódás varázsát, Isten és ember szeretetét.

„Valahová tartozni kell” – idézem fel magamban szüleim népi bölcsességét. Közös hitünk, közös gyökerünk magától adja az odatarozás lehetőségét. Bár kevesen vagyunk, a gyülekezetek mindig nyitott kapukkal várnak titeket, hogy aztán újból és újból együtt ünnepelhessünk, hogy bekapcsolódjunk az élet egészébe.

Kérlek, vigyétek magatokkal a találkozás ünnepi örömét, és a szeretet kettős parancsolatának bölcsességét.

„Szeresd az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből, teljes elmédből, és teljes erődből! A másik ez: Szeresd felebarátodat, mint magadat. Nincsen más ezeknél nagyobb parancsolat.”

Máté Ernő

Brassai Sámuelre emlékezve

Az idén, de valójában három év múlva is megünnepelehetjük Brassai Sámuel születésének 210. évfordulóját, ugyanis világra jöttének pontos ideje mindmáig tisztázatlan. 1797-től 1800-ig több változat is található a lexikonokban ezt illetően. Az ellenben biztos, hogy 110 évvel ezelőtt távozott a nagy tudós az örök vadászmezőkre. Jókai a következőket írta róla: „Látod, tisztelt publikum, ezt a szép hőszerű szakállat és hőszerű hajfürtöket? No, hát tudd meg, hogy ennek minden szála külön tudományban őszült meg.”¹ Nos, Brassai mindent tudott, amit tudni lehetett, csak éppen születésnapjára nem emlékezett pontosan. Elképzelhető, hogy ezzel különösebben nem is törődött, és elég volt számára, hogy ő a századaladt ahogy síremlékének hátsó falán olvashatjuk, vagyis a 19. századdal.

Iskoláztatását szintén alig lehet nyomon követni abból a néhány szórványos adatból, ami ránk maradt. Mindenki tisztában volt azzal, hogy sokat tudott, de hogy miként szerezte tudását, arról csak halála évében nyilatkozott. „Nem arra vagyok büszke, kedves öcsém – mondta egy újságírónak –, hogy sokat tudok, hanem, hogy amit tudok, magam erejéből szereztem meg.”²

Apja, *Brassai Welmer Sámuel*, torockói majd torockószentgyörgyi iskolamester, később unitárius pap. Egyetlen szenvedélye az olvasás volt, aki fiát sajátos módszereivel vezette be a tudás világába. Édesanyja, *Koncz Krisztina*, igen művelt asszony volt. Följegyezték róla, hogy még a tűzhely mellett is olvasott, mégsem égett oda a rántása. Hogy mások ne értsék, latinul szólt az urához. Az ifjú Samut 12 éves koráig maga az apja tanította, aztán 1813 őszén beiratkozott a kolozsvári Unitárius Kollégiumba, és ettől kezdve sorsa összefonódott az iskola történetével.

Akkor a kollégiumot Molnos Dávid nagy tudású bölcsész, szigoráról is híres rektor vezette. Brassai huszonegy éves korában megszerezte az abszolutóriumot, ráadásul rendkívüli módon, mert történelmi kronológiából nem volt hajlandó felelni. Így bizonyítványa hiányos maradt, de ez nem befolyásolta további pályáját.

¹ *Jókai Mór*: Brassay. In: Brassai Sámuel emlékezete. Összeállította Gazda István. Bp., 1997. 153.

² Mikó Imre: Az utolsó erdélyi polihisztor. Kriterion Könyvkiadó. Bukarest, 1971. 24.

Az 1820-as évek végére főúri körökben Brassai kezdett ismertté válni nemcsak nevelőként, hanem tehetséges fiatal tudósként is. Ennek köszönhető, hogy őt kérték fel a kolozsvári kaszinó tagjai a tervbe vett néplap, a Vasárnapi Újság szerkesztésére. Az 1834. április 6-án megindul kiadványt 1848-as megszűnéséig Brassai szerkesztette.

Természetesen az Unitárius Egyház is felfigyelt a köztiszteletnek örvendő, nagy tudású Brassaira. 1836-ban meghalt Körömczi János püspök, és ugyanabban az évben a kolera, vagy ahogy akkor mondták, a „fekete angyal” elvitte a fentebb említett Molnos Dávid főjegyzőt, kollégiumi rektort, a földrajz és történelem tanárát. Az ő pótlásuk igen nehéz feladatnak bizonyult. 1837. február 8-i Főtanácson Brassait a kolozsvári Unitárius Kollégium tanárává választották és Körömczi helyébe Székely Sándor ült a püspöki székbe. A város és különösen a diákság egyöntetű örömmel fogadta Brassai megválasztását, aki be is váltotta a hozzá fűzött reményeket. Tanári beiktatása március 2-án volt, és latin helyett magyarul olvasta fel *Az idő és a nemzeti karakterek befolyása a históriára* című székfoglaló, a történetírás történetét az ókortól kezdve saját koráig elemző értekezését.

A beiktatással Brassai életének legtevékenyebb és legtermékenyebb évtizede kezdődött el, amikor többször is az ő igazgatása alá kerül a kollégium, s mint ilyen, új szellemet hozott az intézet falai közé, végül megreformálta az egész unitárius tanügyet.

Elvetette az addigi merev, tekintélyen alapuló, szónokias oktatást. Tanítványait barátként kezelte és óráin inkább beszélgetett, majd kérdezve vezette rá őket a tudásra. Annak ellenére, hogy eleinte latin volt a tanítás nyelve, földrajz- és történelemórákon magyarul is megszólalt. Támogatta a magyar nyelvű önképzőköri munkát, amelynek eredményeként 1839-ben megindult a Remény zsebkönyvek sorozat. Ha nem talált jó tankönyvet, maga írt egyet. *Kék könyvtár* címmel 1837-ben indított meg egy füzet-sorozatot. Ennek minden darabja több kiadást ért meg (*A számító Socrates; A kisdedek számvetése; Okszerű vezér a német nyelv tanításában; Fiatal kereskedők arany ábécéje* stb.). Tanszékét saját költségén látta el vegytani szerekkel és fizikai eszközökkel.

Az Unitárius Egyházban már rég napirenden szerepelt a tanterv módosítása és a magyar tannyelv bevezetése. Az 1833-as ürmösi zsinat és az 1837-es Főtanács egy bizottságot nevezett ki javaslatlétételre. Az 1840-es bölöni zsinaton azonban meghagyták, hogy a diákok mind az iskolaépületben, mind pedig az udvaron csak deákul beszéljenek, s minden tudományt latinul tanítsanak, valamint ilyen nyelvű kézikönyveket használjanak. 1841-re nyilvánvalóvá lett, hogy ez a helyzet tarthatatlan, mert a tanulók latin tudása egyre hiányosabb volt, és ezen a nyelven tartott előadásoknak nem volt meg a várt eredményük.

Végül 1841 májusában Iszlai László főgondnok egy új tanterv kidolgozásával bízta meg Brassait. Ő teljes lendülettel végezte el feladatát, és az 1841. augusztus 27-i korondi zsinat elé terjesztette bevezető indoklással ellátott „tanítási rendszerét”.

Brassai szerint az iskola három tagozatot kell, hogy magában foglaljon. Az első három osztály a „hungarica” elnevezést viselné, ez az eleminek felel meg, itt csak magyarul folya az oktatás. A második tagozat lenne a „philologica”, amely öt osztályból állna. Itt a latin volna a főtárgy, de a magyar nyelvre alapozva tanítanak. A bölcséleti tanfolyamot Brassai csak három évre tervezte, és a latint, mint tantárgyat, teljesen mellőzte volna. Itt a négy fő diszciplína a matematika-fizika, a hazai és világtörténelem, a filozófia, valamint a statisztika. Az unitárius oktatásügy történetében a magyar nyelven való tanítás érvényre juttató új tanterv 1842 őszétől került alkalmazásra.

Brassainak híres az a kijelentése, amelyet a tudomány és az oktatás kapcsán így fogalmazott meg: „nekem csak egy tudományom van: a módszertan elméletben és gyakorlatban.”³ Tanár-diák viszonyról vallott nézetei eredetiek és modernek voltak. Eszerint az oktató a feladó, a sugalló, aki ösztönző szerepet kell, hogy betöltjön. A tanuló a végrehajtó, az alkotó. A tanár jellemzője az ügyesség, a diáké a figyelem és készség kell, hogy legyen. Módszertani jelszava: „Keveset, jól és lassan.” Félig elsajátított ismeretekbe újat oltani vagy mindent csak megkös-

toltatni igen káros, vallotta. Mindent nem lehet megtanítani éppen ezért az elmét kell kiművelni, azaz olyan tárgyakat kell tanítani, amelyek a gondolkodást fejlesztik. Erre a nyelvek és a matematika tanítását tartja a legalkalmasabbnak. A nyelvtanítást új alapokra helyezi. Az akkor divatos szótanulósos-magolós módszer helyébe a mondat tanítását állítja, mert ez a nyelv alapja.

Brassai 1862-ig tanított az Unitárius Kollégiumban, és a Főtanács még abban az évben az iskola felügyelő gondnokává választotta. Rendszeresen részt vett az igazgatósági gyűléseken, és minden iskolai valamint nevelésügyi kérdésben tanácsot adott. Közvizsgálatokon elnökölt és tanévnyitókon előadásokat tartott.

Az 1876-os esztendő Brassainak az egyházzal való viszonyában némi elhidegülést hozott. Kriza halála után a püspökválasztás kapcsán két párt alakult ki. Az egyik párt Pap Mózes kollégiumi tanárt és főjegyzőt támogatta, közéjük tartozott Brassai is, a másik Ferencz József kolozsvári papot. Brassai a főgondnoksági tisztségre való megválasztására is számított. A választás eredményeképpen Ferenc József lett a püspök, és a főgondnokválasztáson Brassai alul maradt Berde Aronnal szemben. Ez annyira rosszul esett neki, hogy felügyelőgondnoki tisztségéről még azon év szeptemberében lemondott. A Főtanács nem fogadta el Brassai lemondását, és végül az örökös felügyelő gondnoki címmel tüntette ki. Később Brassai, főleg Boros György kérésére, újra bekapcsolódott az egyház és iskola életébe. 1885-ben elfogadta a Dávid Ferenc Egylet elnöki tisztségét, és ennek keretében összesen két beszédet mondott, és kilenc felolvasást tartott. Ezeken az összejöveteleken többször foglalkozott vallási kérdésekkel. Figelemre méltó *A jövő vallása* című felolvasása, amelyben kijelenti, hogy: „az a vallás tarthat leginkább számot a mívelt világ kedvezésére, amely az általános kereszténységben gyökerezve ez idő szerint legtisztább, de az előbb felsorolt (kijelentés supra naturalizmus, egy isten eszméje) és más rokon kellékeket nemcsak ki nem küszöbölte, hanem keblében melengeti és ápolja: az unitarizmus, vagy mondjuk nevén: az unitáriusok vallása.”⁴

³ Gaal György: Brassai Sámuel és a kolozsvári Unitárius Kollégium, In: Múzsák és erények jegyében. Kolozsvár, 2001. 263.

⁴ Ferencz József: Brassai, a hívó. In: Brassai Sámuel emlékezete. Összeállította Gazda István. Bp., 1997. 18.

Talán egy ember életében elegendő dolog is lenne egy olyan nagy horderejű tanügyi reform végrehajtása és az oktatásban kifejtett tevékenysége, mint amit Brassai véghez vitt, de emellett a kor szinte minden tudományágában maradandót alkotott. A tanári és nevelői pálya mellett sokoldalú egyénisége, mint lapszerkesztő, műkritikus, zenész, matematikus filozófus, nyelvész botanikus, csillagász mutatkozott meg. Írt bankismeretről, a kolozsvári Ferencz József Tudományegyetemen a matematika mellett szanszkrit nyelvet tanított, a Magyar Tudományos Akadémia eredetileg a harmadik, matematika osztályba választotta be, de később áttette az első, bölcsészeti osztályba. Ő volt a maga korában a világ legöregebb rektora, hisz 80 évesen öltötte nyakába a rektori láncot. Tizenkilenc tankönyvet szerzett: aritmetikát, botanikát, francia és latin nyelvtant, s ez utóbbit német nyelvre is lefordították.⁵ Brassai munkásságáról már könyvtárnyi irodalom született, éppen ezért a következőkben mindössze néhány érdekesebb jelenetet villantunk fel a polihisztor sokoldalú tevékenységéből.

Az 1848-as szabadságharc híre pár nap késéssel jutott el Kolozsvárra, de Brassai megérezte azoknak a napoknak a jelentőségét, és a Kollégiumban az óráin a párizsi eseményekről beszélt, majd az előadásról távozva csak ennyit mondott diákjainak: „Jegyezzék meg uraim, hogy a szabadság zászlóját elsősorban mindenütt a fiatalság ragadta meg, hordozta körül. Remélem, hogy önök miatt sem kell megszégyellnünk magunkat.”⁶ Brassai is bevonult honvéddnek, majd a bujdosnia kellett. A Bach-korszak alatt kilenc évig Pesten lakott, és ott egy előkelő magánintézet tanára lett. Szabadidejében színikritikákat és nyelvészeti értekezéseket írt, majd *Fiatalság Barátja* címmel újabb lapot indított.

Pest zenei élete magával ragadta. Szinte minden hangversenyen feltűnt hórihorgas alakjával, egyéni öltözködésével, de főleg komoly zeneértésével és a koncertek után írt éles tollú kritikáival. Kolozsvárról télen is felment Pestre, pedig fáradságos volt akkoriban az utazás: Nagyváradig Biazini társas kocsiján kellett utaznia, vasút ugyanis csak onnan közlekedett Pestig. Bécsben olykor táviratilag rendelt magának koncertjegyet. Sok anekdota kering zenerajongásáról. Az 1870-es években Liszt, Reményi Ede hegedűművész és Bülow zongoraművész együttes hangversenyt adtak Budapesten. Ekkortájt Brassai beteg volt, és az orvosa megtiltotta, hogy felutazzon a koncertre. Hogy orvosa ne vegye észre, köntösét kitömte szal-

mával, lefektette az ágyra, és betakarta. Inasának azt parancsolta, hogy amikor orvosa jön, mondja neki, hogy az ura alszik. Amikor visszajött Budapestről, nevetve mondta orvosának, hogy a köntösét gyógyította, ő meg zenét hallgatott. Amikor Brassainak mesélgették a róla szóló anekdotákat és megkérdezték, hogy igazak-e, egy olasz mondással felelt: „Se non e vero, e ben trovato. Ha nem is igaz, de találó.”⁷ Korának jelesebb énekesnőit és énekeseit, valamint zongora-virtuózait mind meghallgatta. Szívéhez legközelebb Beethoven zenéje állott.

Köztudott, hogy Brassai maga is többféle hangszeren játszott: harmóniumon, brácsán, csellón, de nevelő korában főleg zongorát tanított. Zongorázni is úgy tanult meg, hogy a billentyűzetet lerajzolta, és azon gyakorolt. Itt meg kell említenem, hogy a levéltárunkban őrizzük Brassai csellóját, amiről Márkus-Barbarossza János hangszerrestaurátor szakértői véleménye megállapította, hogy nagyon ritka és értékes darab. A csellót Christian Neubauer, magyarosított nevén Neubauer Kerestély készítette Budán, 1835-ben. Körülbelül 6-7 cselló létezik a nagyvilágban, amit ebben az időben készítettek magyar vidéken. Egyik közülük Brassai csellója, amit érdemes restauráltatni, mivel ezzel a hangszerrel a világ bármely zenepódiumán egyetlen szólólista sem valana szégyent. A restaurálást egy külön projekt keretében szeretnénk megvalósítani.

Kossuthnak csak élete alkonyán, emigrációja idején volt szüksége a virágok, növények, ha úgy tetszik Flóra istenasszony vigasztalására. Vele ellentétben Brassai már fiatalon a botanika szerelmese lett. Szerette a virágokat, kutatta, tudományos vizsgálódás alá vetette őket. Angol nyelvből lefordította Lindley könyvét: *A fűvészet elveinek vázlata* címmel. Itt csak zárójelben jegyzem meg, hogy Brassai tíz nyelvet tudott, amelyeket elsősorban könyvekből tanult. Amikor 1871-ben az Unitárius Egyház Brassait Jakab Elekkel együtt Londonba küldte, hogy az ottani unitáriusokat üdvözlölje, beszéde után az egyik angol hitrokon megjegyezte, hogy nem is gondolta, mennyire hasonlít a magyar nyelv az angolra. Nos, visszatérve előző gondolatomhoz, Brassai bevezetést nyújtott a növényföldrajzba, megírta a növények organográfiáját, útmutatást írt a növények kezeléséhez stb. Botanikai vizsgálatai olyan nagy nemzetközi sikert arattak, hogy a pozsonyi születésű *Stephan Ladislaus Endlicher*, a bécsi Természettudományi Múzeum botanikus professzora, 1839-ben Brassairól nevezte el az egyik ausztráliai sudár növésű repkényfajt, a *Brassai actinophylla*, amely erdőket alkotva tenyészik.

⁵ Vö.: *Lambrecht Kálmán*: Polihisztorok egymás közt. In: Brassai Sámuel emlékezete. Összeállította Gazda István. Bp., 1997. 9.

⁶ Uo.: 11.

⁷ *Mikó Imre*: Az utolsó erdélyi polihisztor. Kriterion Könyvkiadó. Bukarest, 1971. 182.

Fogalomszámba ment Brassai szelídsége. A béketúrésból csak akkor jött ki, amikor a kolozsvári botanikus kertjét az ifjak nem a tudomány művelésére, hanem ingyen virág szedésére használták. Finom lelke nem engedte, hogy explicite tiltótablákat tegyen a kertbe, és helyette azt írta ki, hogy mindent a szemnek, semmit a kéznek. Egy reggel, amint szokásos sétáján volt a fűvészkertben, látta, hogy a vele szembejövő fiatalember gomblyukát épp az a ritka virág díszíti, amelynek virágzását napok óta türelmetlenül várta. Megkérdezte a virágtolvajtól, hogy tud maga olvasni? Aztán elolvastatta vele, hogy mindent a szemnek, semmit a kéznek. Az ifjú hegykén azt válaszolta, hogy nem letéptem, hanem leharaptam a virágot. Brassai nagyon kijött a béketúrésból, mondván: nem tudtam, hogy ebben a kertben szarvasmarhák is járnak.

Sokrétű elfoglaltsága ellenére arra is maradt ideje Brassainak, hogy az 1859-ben megalapított Erdélyi Múzeum Egyesületet élő intézménnyé tegye. Az igazgató és a természettudományi tár őre Brassai Sámuel lett, a régiségtáré *Finály Henrik*, a könyvtár vezetését *Szabó Károlyra* bízta. Brassai a múzeumkert kis házába költözött. Ott zavartalanul hódolhatott kedvenc tudományának, a botanikának. A parkot hamarosan *fűvészkertté* alakította át. Az *Erdélyi Múzeum Évkönyveit* 1859 és 1872 között ő szerkesztette. Brassai indította el tudósi pályáján a Kőszegről Kolozsvárra múzeumi segédőrnek érkezett Herman Ottót, akinek saját 1000 forintos javadalmazásából 300-at átengedett. Itt vált Herman Ottóból kiváló tudós. Az itten összegyűjtött tudásanyaggal felvértezve írta meg Magyarország pókfaunájáról szóló munkáját, megírta a magyar halászat könyvét, megszervezte a madártani intézetet, utat tört az ősfoglalkozások néprajzi és az ősemlékek maradványok régészeti megismerése terén. Ha nincs Brassai, nincs Herman Ottó sem.

Brassai évtizedes tanári pályával a háta mögött, 1872 őszén tagja lett az újonnan alapított kolozsvári egyetem tanári karának. A fiatal egyetemnek fiatalok voltak a tanárai is. Egy külföldi professzor csipkelődve kérdezte: „Milyen egyetem az, ahol a tanárok nem is doktorok?” Ez alól Brassai sem volt kivétel, noha az oktatók között a legöregebb volt. Neki sem volt doktorátusa, és csak kinevezése után avatták tiszteletbeli (honoris causa) doktorrá. Sok tudománya közül végül a természettudományi karon lett az „*elemi mathesis*” professzora. Az egyetem prorektora és rektora, a matematikai és természettudományi kar dékánja is volt. 1883-ban nyugdíjazták, de a tanítást még azután is folytatta: a *szanszkrit* nyelvet adta elő. Érdekes, hogy az évszámok fordított tükre milyen is Brassai életében. 37 évesen akadémikus,

és 73 éves korában egyetemi tanár. Mások ilyen korban már három éve nyugdíjasok. Az örök agglegény Brassai első szószólója volt annak, hogy a nők számára is meg kell nyitni az egyetemek kapuit.

Brassai napra kész volt a legfrissebb tudományos fölfedezésekkel. *Voltaire* egyik mondására hivatkozva azonban hasznosabbnak vélte egy hibát megtalálni, mint új igazságokat fölfedezni. Ezért írt annyi epés, polemikus cikket kortársai ellen. Mint *zenész és zenekritikus* egyetlen tekintélyt ismert el, *Erkel Ferencet*. Nagy tisztelője volt *Liszt Ferencnek* is, de vele vitába szállt, amikor az a cigányzenével azonosította a magyar népi muzsikát. „A »lángeszű Liszt« – írja Brassai – az ezópusi róka mintájára »sajtnak nézte a holdat«, cigányzenének a magyar zenét.”⁸ Brassai szerint a kettő különböző forrásokból ered.

*Meltz Hugó*val együtt 1877-ben indította meg az *Összehasonlító Irodalomtörténeti Lapokat*. Ez volt a világon a legelső ilyen jellegű folyóirat. Céljuk az volt, hogy megismertessék külföldön a magyar, itthon pedig a külföldi irodalmat. Eljutott minden földrészre, közleményei tizenöt nyelven jelentek meg, nem számítva a nyelvjárásokat. Közösen kidolgozták a *cigány nyelvnek* a betűk magyar hangértékén alapuló latin betűs írásrendszerét. *Petőfiana* címmel rovatot vezettek, hogy más nyelveken is olvashassák *Petőfi Sándor* műveit. Mivel a kiadás költségeit nem tudták fedezni, ezért az utolsó száma 1888 januárjában jelent meg.

Brassai már életében jelképpé vált. Ő volt az utolsó polihisztor, a „*Praeceptor Hungariae*” azaz Magyarország tanítója.

1897. április 16-án kelt végrendeletét így kezdte: „Egyházam és nevelésügye iránt érzett érdeklődéstől vezéreltetve egész vagyonom általános örökösévé a magyar unitárius vallásközönséget teszem.”⁹ Továbbá meghagyta, hogy vagyona mintegy felét, 12 000 forintot, a tordai Unitárius Algimnázium alapjához tegyék, a másik része pedig a kolozsvári Unitárius Főgimnáziumé legyen, és azt mindaddig tőkésítsék, ameddig az új Kollégium felépítésére sor kerül. Így épült be Brassainak nemcsak szellemi hagyatéka a szűkebb unitárius és a tágabb magyar közösség erkölcsi, társadalmi és tudományos életébe, hanem anyagi támogatása is – a Berde Mózesé mellett – az új impozáns Unitárius Kollégium falaiba, mely tanintézmény az idén büszkén ünnepelte fennállásának 450. évfordulóját.

⁸ Uo.: 179.

⁹ *Gaal György*: Brassai Sámuel és a kolozsvári Unitárius Kollégium, In: Múzsák és erények jegyében. Kolozsvár, 2001. 265.

Akik előttünk jártak ...

Nagymaros és annak két antitrinitarizmust hirdetője: Trombitás János és Csapó György

Még ma is kevés ismerettel rendelkezünk a mai Magyarország területén, a XVI. században jelentkezett antitrinitarizmus felől.

Ide vonatkozó ismereteinket 1995-ben Szakály Ferenc bővítette ki, „Mezőváros és reformáció” című könyvében, melyben ír egy, a Dunántúlon, Nagymaroson fellépett antitrinitarizmusról, illetve annak két ismert személyéről: Trombitás Jánosról és Csapó Györgyről.

Mit tudunk Nagymarosról?

Nagymaros jelentőségét egyfelől a közeli – többször királyi székhelyül szolgáló – Visegrádnak, másfelől a településen átvezető észak-dél irányú kereskedelmi útnak köszönhetette. A település már a XVI. században mezőváros jellegűt öltött. A visegrádi révre nyíló tágas vásárterét boltok övezték. Gótikus temploma és néhány kőből épült háza, valamint ispotálya /Kórháza/ Nagymarosnak kisvárosi jellegűt kölcsönzött. A település fölötti hegyet szőlőskertek övezték, melyeknek bortermése jelentősen növelte a település lakóinak anyagi jólétét. Német ajkú lakosai nagy része a török uralom alatt elköltözött. Helyükre magyar anyanyelvű kereskedők települtek le. A mezőváros, mint a Magyar Királyság és a Török Birodalom egykori határállomása, – hol, mint a budai pasa közigazgatási területe –, hol Forgách Imre trencsényi főispán szolgálati birtokaként szerepelt, de a település tulajdonképpen gazdái azok az ott lakó kereskedők voltak, akik itt rendelkeztek állandó lakóhellyel és innen kiindulva végezték kereskedelmi tevékenységüket.

E kereskedőknek egyike volt Trombitás János.

Trombitás személyét illetőleg Szakály több forrásból merített. Így mondja „hódoltsági paraszt-polgárnak”; Kanyaró Ferencre hivatkozva „nagybefolyású főúrnak”, Jakus Ferencre utalva „előbb budai polgárnak, s majd kassai lakosnak, aki innen kerül Nagymarosra.”

Apja, János, Selmechányán Ferdinánd király szolgálatában állott. A mi Trombitásunk apja halála után került Nagymarosra. Itt kötött házasságot 1559-ben Sült Annával.

Szakály – Trombitás ellenfeleire hivatkozva – olyan iskolázatlan, de éles eszű embernek mondja, aki nagy befolyást gyakorolt polgártár-

saira. Vagyonos kereskedőnek mondja, aki a budai pasa megbízásából Nagymaroson adószedői tevékenységet is folytatott.

Ez a Trombitás János volt az észak-dunántúli antitrinitarizmus lelkes képviselője és terjesztője.

Novans Ferenc komáromi lelkész följegyzéseire hivatkozva – Szakály szerint, Trombitás kereskedő útján ismerkedett meg az erdélyi antitrinitarizmus képviselőivel. Azok hitelvi álláspontjával egyetértve, Dávid Ferentől szentháromságtagadó iratokat és az antitrinitárius tanok terjesztésére lelkészt kért. A politikusként is jeleskedő Trombitás propagandát folytatott a királpárti Bekes Gáspár erdélyi fejedelemmé választása érdekében is.

Arról nincs tudomásunk, hogy Trombitás Nagymaroson az antitrinitáriusok részére külön templomot épített volna. Minekutána Trombitás Nagymaros jómódú polgáraival egyetértve az antitrinitarizmus követőjévé vált, valószínűleg a már említett gótikus stílusban épített elhagyott templomban tartották istentiszteleteiket, az Erdélyből küldött Csapó György antitrinitárius lelkész közreműködésével.

Trombitás több esetben a környező települések lelkészeit hitvitára szólította föl, de azok kitértek annak megtartása elől. Amikor Trombitás tudomást szerzett a nagyharsányi hitvita tragikus végződéséről, kijárta a budai pasánál a Budán tartott hitvitát, amelyen Trombitás is jelen volt és követelte az Alvinczi Györgyöt fölakasztató Veresmarti Illés hasonló sorsra jutását. E hitvitan jelen volt udvari papja, Csapó György is, aki a vita folyamán olyképpen nyilatkozott, hogy „Mohamed próféta előbbvaló, mint Krisztus” s ezzel a török bírakat az antitrinitáriusok oldalára állította.

Csapó Györgyről keveset tudunk. Föltételezhetően az eltávozott lelkész házában lelt otthonra és a lelkészi teendők végzése mellett Trombitás János személyi titkáráként is működött. Erre enged következtetni az a Szakály-féle tudósítás, miszerint, amikor Trombitás 1578 elején elköltözött Nagymarosról, ellensége, a lutheránus Forgách Simon hajdúival kifosztatta Csapó György házát, de magát Csapót

nem tudták elfogni. Ugyanis értesülve Forgács tervéről, mindent hátrahagyva elmenekült. Hogy a további zaklatásoknak elejét vegye, elűnt Nagymarosról. Hogy hol tartózkodott és mit csinált, arról nincs tudomása a szerzőnek. Két év múlva Isztambulban tűnt föl, állítása szerint azért tartózkodott a török fővárosban, hogy ottani összeköttetései révén visszaszerezze Nagymaroson elvett vagyonát. De az sem kizárt, hogy a nagymarosi Tanács megbízásából fordult meg Isztambulban, ahol összeköttetései révén Nagymarosnak a Portával összefüggő dolgait intézte. Ellenfelei kémkedéssel vádolták – de amint Szakály leszögezte – az ilyen irányú tevékenység nem Isztambulra, hanem Budára tartozott. Ez viszont fölmenti a kémkedés vádját alól. Szakály könyve még arról számol be, hogy a kereskedelmi ügyei és antitrinitarius te-

vékenysége miatt bebörtönzött Trombitás hosszú fogsága alatt megtört s szabadulása érdekében hajlandónak mutatkozott hitelvéi föladására. Csapó György e hír hallatára vádlólag lépett föl Trombitás ellen. Részben azért, mert hitének árulójának tartotta, részben, hogy ezzel a saját vagyonát megmenthesse.

Csapó György további életútjáról – Szakály Ferencnek – nincs tudomása, de remélhetőleg előbb vagy utóbb erre is fény fog derülni.

Mindenesetre Szakály könyve hozzásegít a dunántúli antitrinitarizmus és annak eddig ismeretlen képviselőinek megismeréséhez s remélhető, hogy a további kutatások újabb XVI. századi dunántúli antitrinitarius eszmehirdetőkre fognak fényt deríteni.

Kelemen Miklós

Rédiger Géza (1845–1905)

Rédiger Géza kora a XIX. század második fele. E kort Kedei Mózes: „Az erdélyi Unitárius Egyház rövid története” (Kolozsvár, 2002. 69.) című munkája szerint „... Dávid Ferenc kora után az erdélyi unitarizmus legvirágzóbb korszaka volt.” Az Egyháznak olyan kiemelkedő vezetői voltak, mint például Kriza János és Ferencz József, a „Vadrózsák” gyűjtője és az Unitárius Kis Tükör írója, az utolsó erdélyi polihisztor Brassai Sámuel, a jogtanár Mikó Lőrinc, egyben történetíró, Berde Mózes, az Egyház legnagyobb jötevője, Berde Áron egyetemi tanár, Jakab Elek történész, Orbán Balázs képviselő, Simén Domokos teológus és még sokan mások, kiknek sorába tartozik a Tordán, 1845. november 25-én születő Rédiger Géza lelkész-költő, az egyházi szépirodalom korabeli, jól ismert képviselője.

Boros Györgytől tudjuk, hogy Rédiger Géza iskolai tanulmányait Tordán kezdi és 1862-től Kolozsvárt folytatja. („Rédiger Géza emlékezete” Unitárius Közlöny. 1906. 11. sz.)

Jogi pályára készül, de apja kedvéért az Unitárius Egyház szolgálatában lelkészként működik. A Teológia elvégzése után 1869-től 1871-ig a székelykeresztúri iskola tanára, majd 1871-től 1876-ig Homoródújfalun, 1876-tól 1905-ig – haláláig – Szabédon végez lelkészi szolgálatot.

Ugyancsak Boros Györgytől tudjuk, hogy diák korában részt vesz a lengyelek oroszok elleni szabadságharcában és fél évi katonáskodás után tér vissza a kollégiumba tanulmányai folytatására.

Mint lelkész gazdag közéleti tevékenységet folytat. Felolvasásokat tart a Dávid Ferenc Egy-

letben. Aktívan közreműködik a Mezőségen levő mezőörményesi r. kath., majd az ottani ref. templom építésében. Ez utóbbi fölszentelési ünnepségén beszédet is mond (1901. nov. 25.). 15 évig a marosi egyházkör jegyzője. Rendes tagja az Erdélyi Irodalmi Társaságnak, tiszteletbeli tagja az Erdélyi Magyar Kulturális Egyesületnek (EMKE).

Rédiger Géza – Kriza János hatására – költészettel is foglalkozik, kezdetben a „Remény” című diáklap, később a Keresztény Magvető és az Unitárius Közlöny adja közre verseit. Ír legendákat, vallásos költeményeket, zsoltárokat, egyházi éneket. Amint az Unitárius Közlöny 1906. 6. száma írja: „sok becses munkával gazdagítja serdülő egyházi irodalmunkat.” Versei, melyek az Unitárius Közlöny szerint (1911. 9. sz. 237. old.) változatosak és érzésektől áradóak, két kötetben kerülnek kiadásra. 1871-ben jelenik meg a „Dalnokok iskolája” és 1901-ben „Versek” című kötete. Az előbbi pályadíjat nyelő munka, Petőfi hatását tükrözi. Boros György püspök a versek mondanivalójának mélységét és a kifejezőmód tisztaságát emeli ki. A második kötet legjelentősebb verse a „Jóslat” című drámai költemény, amely a perzsa birodalomban lejátszódó haza- és szabadságszeretetet tükrözi. E munka, – írja az Unitárius Közlöny (1896. 4. sz. 68. old.) „Irodalom” című rovata – „Magyaros versezettel” készült. Gyöngyösi István révén tudott (Unitárius Közlöny. 1898. 4. sz. 74. old.), hogy Rédiger verseire Iszlai Márton egyházi zeneszerző, a kolozs-megyei Tanítótestület elnöke karéneket ír. Verseivel a Kolozsvári Képes Naptár irodalmi részét is gazda-

gítja. Bár az Unitárius Közlöny 33 verséről tesz említést, ennél sokkal több verse jelenik meg.

Rédiger Géza 1872-ben nősül, felesége bőlöni Nagy Amália. Házasságukból 6 fiú és 4 leány születik.

Életét 1905. június 7-én Marosvásárhelyen fejezi be. Szabédon június 9-én temetik el Fazakas Lajos nyugalmazott szentmártoni, Ür-

mösi Kálmán szentgericei és Kelemen Árpád kaáli lelkész szolgálatával.

Midőn röviden bemutatottuk Rédiger Géza lelkész-költő egyházi és irodalmi munkásságát, bízunk abban, hogy úgy egyházépítő, mint irodalmi munkássága példát szolgált a mai és a jövő lelkész nemzedéknek.

Kelemen Miklós

„Kevesek megértette” Balázs Ferenc

(1901. október 24.–1937. május 22.)

„Az én sorsom már csak ez:
Lenni kevesek megértette,
Többeknek kovász,
Sokak testében tövis.
Jövőnek magját hordozom,
Nem a jelennek véres testét.”

(Balázs Ferenc: A rög alatt – „Aranyosszéki Vidékfejlesztő” kiadása. Turda, 1936)

Nem hiába szólt panaszunk e lap hasábjain, hogy a 2007. évi „Nemzeti évfordulóink” című kiadványból kimaradt Balázs Ferenc neve, pedig oly sokaké bekerült, akik közelről sem tettek annyit, mint a fiatalon elhunyt mészköi (Erdély-Torda-Aranyosmente) lelkész-apostol-író-népművelő, és lehetne folytatni a méltán kiérdemelt jelzőket, amelyek közül érdemes néhányat leírni, amelyeket Keszeg Vilmos erdélyi irodalmár fogott össze az emlékezők vallomásai alapján: szülőföld szerelmese, nemzet napszámosa, internacionalista, szamaritánus, puritán, önfeláldozó, az emberben rendületlenül bízó, a nagyvilági kapcsolatok kamatoztatója, világjáró stb.

Érdemes idézni Tamási Áron (a Tizenegyek irodalmi csoportosulás egyik nagyon kiemelkedő alakja, amely csoportosuláshoz tartozott Balázs Ferenc is) szavait, amiket a temetésén mondott a többi 15 szónok mellett: „Akiket valaha temettünk, Te azok közül a legtisztábban mutattad meg, hogy ezen a földön miképpen kell élnünk és meghalnunk. Alulról jöttél, mint a tiszta forrás vagy az éltető növény. Nem voltál délszaki virága Erdélynek; nem díszítetted ezt a földet, hanem gazdagítottad. Zord éghajlat és elűző folytonos keleti szélben Te itt megkapaszkodtál, mint a hegyi fa messzelátó sziklán. A gyökereid győzhetetlenül erősek voltak, s ismerték a földnek rejtőző titkait, amint e föld is ismert Téged és kegyetlenül szeretett.” (i. m. 29–30.)

A László Dezső szerint „nagy ébresztő és kezdeményező” neve csak néhány lexikonban fordul elő, de megnéztem több más, diákoknak vizsgákra összeállított Ki Kicsoda?-szerű gyűj-

teményt, és egy sort sem találtam a mi Balázs Ferencünkről. Ennek az emlékezésnek mottójául lehetett volna választani több tucat másikat, mert számos mély tartalmú megfogalmazást jelöltem meg elolvasott írásaiból, és ismerhetünk mindnyájan tanulmányainkból is. Lehetetlen minden emlékezésben, legyen bárkiről szó egyházi, nemzeti nagyjaink közül, a teljesség igényével szólni. Kedvelem a Sütő András-féle forgácsokat, amelyekből össze lehet rakni szorgalmas tudakozással, érdeklődéssel, nem csak a fát, hanem még sokszor az erdőt is, amely aztán megpihentet, árnyat ad, védelmet, csendjével gondolatokat támaszt. 70 év távolából, illetve írásai születésének távolából is életműve gazdag útravaló.

A „Bejárom a kerek világot” című művét, amiből sajnos csak a nagyon kihúzogatatott 1975-ben, a bukaresti Kriterion Könyvkiadó által megjelentetett alapján idézhetek, így fejezi be: „Haza Erdélybe! Éppen akkora újság, hi[he?]tetlen öröm volt a visszatérésem, mint öt évvel az eltávozásom. Akkor magamon túl akartam jutni; most megtalált önmagamba húzódtam vissza. De közben a világ megnőtt velem! Abban a kis székely faluban, ahova letelepedni vágyom, ennek a megnőtt világnak akarok Székelyföldre szakadt polgára lenni. Székely és ember. Magamban hordozom Isten tüzet, szüntelen buzgólkodván az ő utain, – székely, ember, Istennek viselőse. Most és halálom órájáig úgy legyen!” (i. m. 297–298.)

Bár álmai nem mindig váltak valóra, Mészkön sikerült apostolságra szert tenni. A tordai „Aranyosvidék” című folyóirat megkérdezte az egyik öreg hívét, hogy hogyan vannak megelégedve a papjukkal. A válasz így hangzott. „A papunkkal? Hiszen az nem is pap, hanem apostol!”

Balázs Ferenc szerény emberként vallja be: „Az vagyok, úgy törődöm, úgy adom oda magam testestől-lelkestől! Én már rég túl vagyok azon, hogy az álszerénység szemérmelenségével magam előtt is elhazudni próbáljam azt,

amit magamról tartok. Ha adottságaimat néha túl is becsültem, bűnbe akkor sem estem, mert apostollá nagyobbított magamat sem számítottam érdemként. Születtem és vagyok. Az vagyok, aki vagyok: nagyfeszültségű életáram belevezetve viszonylagosan gyenge testbe. Értelmem és érzés: az emberek szebb életét kibontani kész lovag; látás és akarat, meg nem szűnő harc a Istenországának. Letörni csak a betegség tud, így hiszem... még budapesti lapok is hírt szereztek arról a széles vonalú sok mindenről, amellyel falumat s a vidéket lendületbe akartam hozni... ha jól is esik az elismerés, a méltánylás, nem követelek azért én magamnak különleges helyet. (i. m. 258.)

Olyan szépen fogalmazza meg „apostoli” küldetését, hivatását, hogy nagyon sokat megtanultunk már teológus korunkban (hogy mennyire hasznosítottuk a szolgáló életünkben, azt az utókor majd megítéli): „Tudjátok meg mind, Én itt meg nem haltam, Egy falu sára Engem le nem nyűgözött. Én csak Elvetettem magam egy picinyke helyre, Oda bújtam a rög alá, Hadd lám: kikelek-e? Lesz-e rajtam virág? Termék-e gyümölcsöt?” (i. m. 5.), vagy „Itt maradok, most már itt maradok. Elvetettem magam a rög alá, idefogott a csírázni akaró élet. Tovább csak akkor állok, Ha kikeltem, kivirágoztam: Szállhat a szárnyas mag tovább. Vagy ha elrothadtam És nem lett élet belőlem, Akkor felettem áthat a történelem ekéje, Napvilágra hoz és kidob. Mehetek a kedvem után, hegyen legurulni, madár csőrében repülni. – Sohasem láttok többé.” (i. m. 293.)

Ahogy írja. „Boldog és termékeny annak az élete, aki belekerül az isteni élet sodrába. Mindenben érzi a közös isteni lelket, s ez testvérré teszi őt mindennel. Nem idegen ő ebben a világban: háza neki az és kenyere.” (i. m. 114.)

Balázs Ferenc belekerült ebbe a szédületes sodrásba, mert ő is akarta azt. Célja volt ez: „A cél nyilvánvalóan az, hogy öntudatos embereket hozzon létre, ide vezetett a föld eddigi élet-története, s hogy ezeket az öntudatos embereket – ebből fog állni a világ további folyása – megtöltse fokozatosan mélyülő és szélesedő szeretettel. Neked, ember, az a feladatod, hogy ennek az isteni célnak a megvalósulását a magad erejével és életével is elősegítsd... az isteni hatalom a természet törvényein keresztül működik. A tudomány az eszköz, amely által a törvényeket megismerjük. Aki a törvényeket át-hágja, az kiesik az élet egyensúlyából, egészségből és boldogságából.” (i. m. 114.)

„Isten a mindenség lelke” – vallja, így szemlélteti ezt: „A lélek-Isten hívője Ránéz a fa virágzó ágára. A szívét a melegség önti el. Abban a kicsi bimbóban Valami megmozdult, megha-

sadt: Az élet kinyílt. Azokat az üde szirmokat Ugyanaz a lélek és erő hatja át, Ami az embert.” (i. m. 113.)

A hit vallássá akkor válik Balázs Ferenc szerint, amikor az ember azt feltételezi, hogy „Istennek e világgal valami célja van, hogy a dolgok bizonyos egyetemes rendszer, célszerűség, illetve az »Isten akarata« szerint folynak és ha végül az ember – a vallásossá válás utolsó feltétele – tudatosan beleállítja magát az egyetemes célszerűségbe, illetve alárendeli magát Isten akaratának. Hinni olyan Istenben, aki e világgal semmit sem akar, aki az emberek életével nem törődik, minden, csak nem vallás. A vallás alapvető kérdése így tehát nem az Isten pusztá létezésére vonatkozik, hanem arra a körülményre, hogy az ember a világban tud-e látni valami egyetemes, mindent meghatározó célszerűséget, amelyet aztán ő a vérmérséklete, neveltsége, vagy bölcsessége szerint fog, vagy nem fog egy elképzelt és hitt Istennek tulajdonítani... Engem az okoskodásaim és a bölcsességem kétségkívül oda vezetett, hogy vallásossá váljak: higgyek egy világfolyamatot vezető egyetemes cél létezésében, s egész lelkemmel reávessem magam e nagy cél engem illető része megvalósítására... Az Istent már régen éreztem, csak nem neveztem annak. Minden dologhoz valami titokzatos ragaszkodás fűzött, testvéremnek éreztem minden élő és élettelen dolgot, vonzódtam a mindenben élő isteni lélekhez... az értelmi elhívés szikrája új és diadalmas valóságot teremtett érzéseimből és akaratomból. Vallásom támadt.” (i. m. 100–101.)

A „Bejárom a kerek világot” című könyvből, az általam idézhető kiadás 148. oldalán olvastak és egy 1997-ben szerkesztett Balázs Ferenc-émlékkönyv (EMKE, Kolozsvár) 3. oldalán található összeállítás alapján egy ma is helytálló (akkor korát meghaladó, amiért sok kellemetlensége is volt egyházi feletteseivel) hitvallás-félét (mert az unitáriusoknak nincs örök időkre rögzített dogmája!) állíthatunk össze: „Hiszem az Istent: ő, e világ gyönyörűsége, hatalmas, csodálatos, boldog végzetű, megdöbbentő és titokzatos; s mikor csordulásig megtelek vele, amikor elnyom a végtelenség, fölemel a közvetlensége, megújongtat az öröme, akkor az buggyan ki belőlem: Isten. Ne kérdezzétek, hogy mit jelent nekem ez a szó. Nekem olyan ez, mint a jaj a szenvedőnek, az ő a meglepettnek, a kacagás az örvendőzőnek: mindent kifejez. Én nem szállok vitába, nem állítok, nem bizonyítok; következetes nem vagyok, okokat nem hozok föl: én csak sóhajtok, sírok, ujjongok, lelkesedem: Isten. A vallás megadja az én életem célját; a tudomány hozzásegít az eléréséhez; a művészet alkalmat ad, hogy benne gyönyörrel elmerüljek. Az én imigyen teljes-

sé való életemben várom Istent, hogy kinyilatkoztassa magát...Hiszem, hogy a világ nem a véletlenségek láncolata, hogy minden valamire van. Hiszem, hogy a világnak az a természete, eltökéltsége, megmászhatatlan akarata, hogy olyan személyiségeket alakítson ki, akik egynek tudják, érzik magukat az egész világgal, s aszerint cselekszenek. Hiszem, hogy a világ cél megvalósítása sok apró szándék, embernyi akarat kiteljesedésén keresztül munkálódik, hogy minden nemzetségnek, minden egyénnek a végtelen lánc egy szemének kikovácsolása jutott osztályrészül. Hiszek ebben a feladatban, az én külön kis céloban. Legelőször is az egyéniséget, a világot tükröző harmatcseppet akarom tisztává és teljessé tenni. Nem fojtom el az én sokrétegű személyiségem egyik megnyilatkozását sem: a „testemnek” éppen annyira élek, mint a „lelkemnek”, de igyekezem minden kívánságomat, vágyamat, ösztönömet összhangba hozni az én eddigelé kifejlődött legmagasabb, legértékesebb tulajdonságommal. Ezenkívül arra törekszem, hogy másokkal, testvéreimmel a közös társaságban kiépítsem a szeretet kapcsolatait. A békességet mindvégig megőrizni kívánom, s azokkal, akikhez ölelős, forró szeretet köt, közös érdekeink, közös szolgálására szövetkezem. Hiszem, hogy ha az én kicsi célokat az én rövid életemben megvalósítom, valamit tettem, aminek magában is értéke van, s aminek értelmét a halál nem tudja elvenni. Hiszek az ember méltóságában; s ha magát a világcéllal azonosítja, az akarata szabadságában. Hiszem, hogy az én igazi énem akarata az az akarat, amelyik a világcélban jut kifejezésre, s hogyha a világcélt követem, a saját akaratomat követem... Ez a világszemlélet ennek az életnek értelmét és célját fedezte föl. A kulcsot adta a sokféle bonyodalmak megoldásához, a látszólagos ellentétek összeegyeztetéséhez, mindennek, ami élénk tárul, a megértéséhez. S nyújtotta az én életem célját is: rész lenni egy cél felé törekvő egészben; megtenni mindent, ami lehetséges, hogy az én kicsi hozzájárulásom a nagy cél, a világcél megvalósítását elősegítse.”

A Balázs Ferenc-i életműből nagy hatással voltak rám, mint vers- és énekkedvelőnek, a költeményei és dalai. Ezekből is az az élet- és világszemlélet áradt, mint minden más írásából. Verseiről ő maga így ír: „Kis rongydarabok a verseim, Leváltak lelkem ruhájáról. Egy fodor, pár szín velük szakadt. Divatárus kezében minták, Mutatni akarják, milyen vagyok. Árnyak vagytok, szegény beszédűek!... S kicsit mégis olyanok, mint magam. Lobogjatok hát, hivalkodjatok, A rokonságot meg nem tagadom. Foltot vetek oda, Ahonnan leszakadtatok. Szép kicsi pillangó – versek, Ha az idő majd eltelik, Be hímesek lesztek még mindig S be foltos – lelkű

lesz az apátok!” (Az Erdélyi Helikon Költői, Kriterion Könyvkiadó Bukarest, 1973–59. old.)

Betegségében magánya még nehezebbé válik, amikor felesége – gyermeküket védendő – Amerikába megy, de előtte a kertet teleültette virággal: „Gyönyörködni fogok majd bennük, Mert virágozni fognak bizonynal. Reá fogok emlékezni, aki ültette, Vagy az Istenre, Aki sebet üt s begyógyít, Mindig Egyenlő jósággal és szépséggel él, A rosszat nem veszi észre, De ezer nyelven addig beszél, Amíg az ember el nem mosolyodik.” (i. m. 61.) Elhatalmasodó betegségében is remény tölti el és kéri, hogy biztassák: „Csak biztassatok, jó emberek! Mondjátok, hogy van még reménység. Én is olyan vagyok, mint minden ember: Élni szeretnék. (Mégsem szeretném) „Orvos, valamit tenni kell! Betömni a rést! Önts cementet a vérbe! Babilon porrá lett, hogy árcai leomlottak. Én élni akarok!” (Vérömlés)

Aztán jön egy rezignációs búcsúzás: „Harang voltam: Kongtam, ha kongattak, Ismerős hangú, kedves, bátor. De néha, de néha Szerettem volna kiugrani A templom ablakából.” (Búcsúzó és köszöntés) De a hite adta életerő hangja felülkerekedik az elmúlás adta hangulaton: „Nem én vagyok az, ki a versekben él, Az csak a fonnyadt, száraz másom. Fekete a szemem és a hajam. Nem költöttem még el az ifjúságom. Betegen, félholtan is A feltámadásomat várom.” (Teherhordani jók)

Élményt keltő volt a Balázs Ferenc énekeit is előadni a szép versei mellett. Kőszváron jelent meg 1922-ben az Unitárius Ének- és Zene-közlöny 5. lapján a Bencze Domokos versére írt „Szent e hajlék, Istenünké, Őt imádjuk mindörökké, Buzgóságunk égbe szállván, Zsoltároknak tiszta szárnyán. Szent e ház, ki küzdött, fáradt, Csendet, nyugtot itt találhat, Jöjjetek, hát, buzgón, bátran, Békesség vár itt e házbán.” Ugyanilyen szép, emelkedett dallamot szerzett a szöveggel együtt 1929-ben, amelyik az Unitárius Egyház kiadvány zenei melléklete 4. lapján jelent meg: „Ellenségink egyre várják, Sorsunk rosszra fordulását, Amit ők kívánnak nekünk, Ne mérd rájuk, jó Istenünk. Rosszért jóval, hadd fizessünk, Hozzád, hogy méltók lehessünk, Taníts minket, taníts egyre, Tökéletes szeretetre.”

Mindkét éneket sokszor énekeltük ünnepeinken, ünnepélyeinken. Most is napirenden van, akárcsak a Dobai István (a Tizenegyek irodalmi csoportosulás másik unitárius papja, Vargyas lelkésze) versére szerzett fájdalmas hangú ének: „Fáradt reménnyel jövök Hozzád, Reményt adó Atyám, Ajkam már nem zeng büszke zsoltárt, Nem buzdulok szaván. Fáradt szívem Téged keres, Emelj magadhoz, Segélj és szeress, Mert így reményt kap Tőled lelkem,

Remények adója, Istenem.” Ez is ott jelent meg, ahol az előbbiek, az 1922-es Zeneközlöny 4. lapján.

Mikó Imre, erdélyi egyházunk egykori neves író-főgondnoka írja egyik méltatásában Balázs Ferencről: „Ha nem lett volna író is, nevét két-három nemzedék múlva éppen úgy elfelejtették volna, mint ahogy intézményein, amelyeket létrehívott, már egy emberöltőn belül át-

gázolt a más irányú gazdasági fejlődés. Írásai azonban megmaradtak és tanulságosak. A tiszta embert tükrözik, ami ugyan nem jelent irodalomtörténeti minősítést, de amit nem minden írástudóról mondhatunk el. Volt nála nagyobb író, eredményesebb szövetkezetszervező a két világháború között, de tisztább lélek alig ha.

Balázs László

KITE

Vallomások a választott unitárius vallásról

Régi vágyunk teljesült, amikor elolvashattuk Miklósi-Vári Katalin lelkész nő nagyszerű összeállítását a felnőtt áttérésről, az unitárius vallást választók őszinte vallomásait az UNÉL új rovatában, a Kitekintőben. Valóban mi mások vagyunk, felnőtt áttértek? De hitünk alapjai ugyanazok, csak más hagyománnyal és lelki töltéssel vagyunk unitáriusok. Sőt a felnőtt korban áttértek sokszor jobban és mélyebben ragaszkodnak választott vallásukhoz, komolyabban veszik hitüket, mint az, aki beleszületett.

Mi, beregiek szeretnénk folytatni ezt a számunkra értékes sorozatot.

Reméljük, hogy kiérződik majd a különbség a városi, értelmiségi áttértek és a vidéki, falusi közegben élők vallásossága között, mert itt, vidéken erősebb a hagyományokhoz való kötődés, az ún. keresztény hatás. Nálunk mindenki kötetlenül vallhatott hitéről, miért az unitárius vallást választotta, hogyan került közénk.

A beregi unitárius szórvány kialakulásában erősen közrejátszott a missziós tevékenység. Lényegében a nulláról kellett elindulni, hisz a legközelebbi unitárius közösség 25 km-re van Vásárosnaménytől, Kocsordon. 35 évvel ezelőtt nem tudtak semmit az itteni keresztények az unitárius vallásról, egyszerűen szektának vélték.

A beregi unitárius mag kialakulásában nagy szerepe volt a szórványgondnok missziós tevékenységének és Bajor János beszolgáló debreceni lelkésznek, ill. Végh Mihály kocsordi lelkésznek. A maguk közvetlenségével és egyszerű, tiszta unitárius hitével sokat hatottak a beregiekre.

Rám, beregi szórványgondnokra az unitárius hit tisztasága és emberi teljességigénye hatott, melyet az igehirdetés mellett a lelki és szellemi elődök írásaiból ismerhettem meg.

Erősen hatott rám Balázs Ferenc, az apostoli lelkületű ember, aki munkájában tiszta lélekkel hirdette, hogy mindenfajta megváltás esélye mibennünk rejlik, tőlünk függ. Ő igazi keresztény ember volt, hisz alapvetően másképp él és gondolkodik, szeret vagy politizál az, aki tud az idő teljességéről. Aki embertársában Isten kép-mását látja, aki tud az erkölcs isteni eredetéről. Éppen a hitünk kötelez bennünket hivatásunk lelkiismeretes teljesítésére, tehetségünk kamatoztatására. A közéletben is a keresztényeknek annál nagyobb kötelességük tevékenyen és teljes erővel részt venni, minél inkább látják, hogy nélkülük nincsen értékes eredmény. Más szóval a keresztény magatartás elkötelezettség. Ezt tanultam Balázs Ferencről és eszerint tevékenykedtem a beregi szórványban. „Az én imígy teljessé váló életemben várom Istent, hogy kinyilatkoztassa magát.”

Sok beregi fiatalra Jókai Mór: Egy az Isten című regénye, Sütő András: Csillag a máglyán című drámája és Orbán Balázs munkássága hatott. A szórvány életében ez volt a hőskor (1975–80): Szabó Sándor vállalkozó, Torkos Matild újságszerkesztő, Néző László újságíró, Deák József kulturális szervező és Felhős Szabolcs tanár – hogy a legaktívabbakat említsem.

Amikor kialakult a mag, a szórvány élete, közéleti és kulturális ténykedése lett a mérvadó itt, a Beregben. Közösségek alakultak az unitárius szórvány köré, amely vonzotta az érdeklődő fiatalokat és felnőtteket egyaránt. Elsőként a Kelet-Magyarországi Szabadelvű Protestáns Kör jött létre, majd a Balázs Ferenc Beregi Népfőiskola szötte át a beregi közéletet. Ezután alakultak meg a cigány egyesületek, amelyek sorában a legéletképesebbek a Dandos Gyula Cigányegylet bizonyult. Közöttük érzékelhettük, hogy a hagyományos cigány szemlélet (a család szeretete, a hűség és a hagyománytisztelet) iga-

zán evangéliumi. Az ősi cigány lelkület közel áll az evangéliumi szellemhez.

A szórvány is rendszerben él, az egyházi kereten belül, de a kiscsoportok, közösségek irányába haladunk. A kibontakozott népfőiskolai mozgalom töltheti be azt az űrt, ami most kialakult az érdektelenség, a közöny által. Azt kell kínálni, amire szüksége van a közösségnek. Ez a népfőiskola sikerének titka.

A városi cigány gyülekezet gondnoka *Jóni Jenő* közhasznú munkás, egyszerű, tiszta lelkületű munkásember. Úgy érzi, hogy hozzá a tiszta unitárius vallás áll a legközelebb:

„Mindig is tudtam, hogy engem csak a tiszta és igazi jézusi hit tart meg. Ezt ismertem fel az unitárius hitben. A beregi szórványlelkészek őszinték, tiszta lelkűek voltak. A gyülekezet a legjobban Balácsi László lelkész urat szerette. Mindig mosolygott, közvetlen volt a gyerekekhez és a gyülekezethez. Megismertük az unitárius hitelveket és magunkénak éreztük.

Sajnos sok támadás ért bennünket a többi felekezet részéről. A cigányságot is bujtogatták ellenünk, hogy zsidók vagyunk, majd elvisznek bennünket, no meg, hogy pénzért csináljuk az egészet. Mi tudjuk, hogy a közösség pályázati pénzeit a rendezvények és szeretetvendégségek támogatására fordítottuk, hiszen erről szól a pályázat, de a kívülállók csak a külsőségeket látják. Szeretünk a gyülekezetben lenni, hisz itt megértést, szeretetet kapunk.”

Demeter István a helyi cigány kisebbségi önkormányzat elnöke, szintén a gyülekezet tagja, büszkén vállalja választott unitárius vallását. Az önkormányzati irodájában ott függ az unitárius falinaptár, megtalálható az asztalán az Unitárius Élet és a kis közösség életéből készült fényképek (esküvők, keresztelők, fontosabb rendezvények).

„Jót tesz a cigányságnak, hogy az unitárius szórvány által bekapcsolódik a helyi közéletbe, összefogja a fiatalokat. Az ifjúsági összejöveteleken csak jót tanulnak. Szeretnénk, ha egyre többen kapcsolódnának a szórvány életébe.”

Lakatos László naiv festő, az UART tagja, szintén alapítója a beregi unitárius szórványnak.

„A Dandos Gyula Cigányegylet sokat segített az egyes cigánycsaládokon.

Sajnos az unitárius szertartás nem elég színes és mozgalmas a cigányoknak. Több cigányos énekre, a hívek foglalkoztatására lenne szükség a szertartáson. Tehát be kellene vonni a gyülekezeti tagokat az istentiszteletbe. Felhős Szabolcs missziós munkája során tett lépése-

ket, új énekek betanításával, a fiatalok bevonásával az ifjúsági istentiszteletekbe. De ez nem elég, központilag kellene lépéseket tenni, elindítani egy átfogó egyházi reformot.”

Jelenleg a városi cigánygyülekezet mellett kibontakozik egy szélesebb értelemben vett beregi szórványgyülekezet, amely elsősorban a kulturális és unitárius hagyományvállaló közösség.

Ebben a képlékeny gyülekezetben három áramlatot figyelhetünk meg.

Van a hagyományos (erdélyi szellemiségű) unitárius vonal: *Zoltáni Zsolt*, *Magyarosi Árpád*, az UART alapító tagjaiként itt lettek közösségre. Ők erdélyi származásúak.

A másik vonulat helyi keletkezésű csoport, amelyik erősen kötődik az itteni protestáns, vagy katolikus hagyományokhoz. Persze ez az emelkedettség, a lélek táplálta hit erejével és buzgóságával való járás azonban nem jelentheti a földi valóságtól való elrugaszkodást. Az igazi bizonyágtevés hitünkről a toleráns szellemben való együttműködés. *Szabó Sándor* vállalkozó: „Ebben a közösségben fedeztem fel magamat és lelkületemet. Itt vagyok igazán otthon a testvéri gyülekezetben.”

Deák József kultúraszervező: „A hívő ember élete Istenben gyökerező élet. A hit fundamentumán létrejött közösséget mintegy páratlanul formálja keresztény gyülekezetté a 127. zsoltár: »Ha az Úr nem építi a házat, hiába dolgoznak azon építői«. Mindannyiunk szívszándéka a minőség érdekében a tiszta jézusi hit ápolása és megélése.”

A harmadik vonulat tagjai Isten egyetemeségét vallják: *Kósik Attila* vállalkozó, *Joó Adrián* doktorandus egyetemi hallgató, *Bakos Kiss Károly* beregszászi költő. Ez utóbbi így vall hitéről: „Ide tartozónak érzem magam, mert Isten létét minden természeti megnyilvánulásban felismerem. Ott tudom minden jelenség mögött, mint teremtőt és fenntartót, mint abszolútumot.” Ez a hitbeli-felfogásbeli sokszínűség a szabadelvű unitárius gondolkodás jellemzője.

Ennek ellenére vigyáznunk kell a szellemi-lelki egységünk megőrzésére egyistenhívőségünkben! Magyarosi Árpáddal hisszük és valljuk: „Ne engedjük, hogy a szekularizált világ megfosszon gyökereinktől, amelyek táplálják hitünket, s általa életünket.

Kérjük Istent, hogy óvja gyökereinket és adjon nekünk szárnyakat!”

Felhős Szabolcs

Valami miatt állt a forgalom. Talán baleset történt vagy meghibásodtak a váltók, netán kigyulladtak a fékek vagy fiatal randalírozók tettek tönkre egy vasúti kocsit, ki tudja? A hangszóró erőlyes férfihangja nem sokat magyarázkodott, hanem újabb félórás késést helyezett kilátásba. Hideg és nyirkos volt az este. A várakozók egymásra néztek, egyesek rágyújtottak, mások előszedték hordozható telefonjukat, de legtöbbször az épület bejárata felé nyomult, akár csak jómagam.

Meghitt meleg fogadott, ami nem is volt csoda, hisz több százan lehettek már odabent. Az élelmesebbje padokon ült, a többiek meg ott, ahol tudtak. Földön, szemétládán, hátizsákon. Csodák csodája, a fal mellett húzódó betonszegélyen két emberre való hely is állt üresen. Gyorsan odafurakodtam és leültem egy fekete lódenkabátos sovány fiatalember mellé, aki épp telefonált, halkán és dühösen hadarva. Még azt se lehetett kihámozni, hogy milyen nyelven beszél, míg fel nem kiáltott svédül: „Ördög és pokol!” Aztán tovább duruzsolt. Nagyon furák ezek a mai telefonok, állapítottam meg immár sokadszor. Az ember egy kis mikrofont tűz galérja hajtókájába, s csak úgy maga elé motyog, mint az eszelősök.

A várakozók közben jöttek-mentek, tömött táskákkal, sokuk vállán alpesi túrákra való hátizsák. Nem hegymászók társaságába keveredtem, hanem munkából hazasiető városi emberek közé, akik egyszerűen csak sportosan és melegen szeretnek öltözködni. Gyapjúpulcsijukban, dunnalúd pihetollával párnázott kabátjukban szükség esetén akár a szabadban is tölthetnék az éjszakát. Azoknak viszont, akik a szabad éjszaka alatt kényyszerülnek éjszakázni, nincs megfelelő öltözködésük. Milyen viasz helyzet...

Hopp, az a hinduképi fiatalember már sokszor elsietett előttem. Valamit elveszíthetett, mert folyton megáll, a lába elé mered, ide-oda lépeget tétován, majd továbbrohan, hogy ismét megtorpanjon. Kicsit gyanús, hogy hajszálpontosan ugyanott áll meg, eltáncolva ugyanazt, újra meg újra. Egy idő után világossá vált, hogy mindig ott áll meg, ahol a padló mintázatában lévő vonalak kereszteződnek. Istenem, ez a fiú nem egészen ép! Pedig inkább zsebmetszőnek nézném, mintsem örülnék. Vagy ki tudja, hát ha csak tetteti magát. Mindjárt előránt egy kést, és kirabol. Na, volna is mit, mosolyogtam el magam kajánul, hisz egy vasam sincs. Nem, ez a fiú simán bolond, egyébként nem tudná ilyen komoly képpel végigcsinálni ezt az ingyen cirkuszt...

Telefonáló szomszédom hirtelen abbahagyta a motyogást és kiperdült a terem közepére, ahol

éktelen handabandázásba kezdett. Akkor láttam, hogy miért állt üresen az a két hely mellette: ez a fiú is bolond volt, mégpedig a javából. Eddig se telefonált, csak magában motyogott, most meg úgy döntött,

megosztja világnézetét felebarátaival. Gyorsan és izgatottan beszélt, mint egy sportbemondó, de olyan hanglejtéssel, mint egy szónokló politikus. Hogy miről prédikált szegény, azt csak abból lehetett sejteni, hogy minden második mondata így kezdődött: „A homoszexuálisok...” Öltözéke tetőtől talpig fekete, elnyűtt és koszos volt, a kötött sapkát is beleszámítva. A borostája is fekete volt, s hatalmas fekete napszemüveget viselt, annak ellenére, hogy a csarnokban meglehetősen félhomály uralkodott. Egyedül bakancsának cipőfűzője nem volt fekete. Egyszerű spárga volt az, szép gondosan csokorra kötve. A jövő-menő társaság ügyet se vetett rá, nagy ívben kikerülték, még csak rá se néztek, de őt ez egy cseppet se zavarta, úgy darálta a szöveget, mintha már hosszú ideje gyakorolta volna. Aztán hirtelen elnémult, visszaült mellem és újra nekifogott önmagának telefonálni.

Kicsit összebb húztam magamon a télikabátot, valahányszor gyanús szomszédom túlságosan belejött a kiabálásba. Hirtelen két öregember vált ki a tömegből, s harsányan köszöntötte bolondunkat, aki bágyadtan visszaintett nekik. Erre mindketten közelebb jöttek. Egyikük semmiben sem különbözött a fel-alá járkáló közönségtől, piros sportkabát volt rajta, tengerésznadrág és kötött sapka. Az egyetlen, ami eltért a szabványtól az volt, hogy nem hátizsákot cipelt, hanem papír bevásárlószatyrot, s amikor azt letette, a benne levő italos üvegek nagyot koppantak a cementen. Kopott lódenes társa fürgén utána is kapott, s tekintete olyan vad volt, hogy éreztem, a piros kabátosba menten belefojtotta volna a szuszt, ha valamelyik üveg eltörik.

Félelmetes alak volt ez a lódenes, bikanyakú, kopaszra nyírt, gyűrt ábrázatú, előre ugró állú, hamisítatlan bűnöző típus, aki mellett egy pillanatig sem érezheti magát biztonságban senki. Félve oldalra sandítottam, s kissé megnyugodtam, mikor láttam, hogy a szemétláda irányába akármikor egerutat nyerhetek, ha szorul a kapca.

Közelről a jámborabbik öregember kissé riadt képűnek tűnt. Nagy, hófehér szakállával olyan volt, mint egy kocsmából hazatérő svéd halász, vagy még inkább, mint egy állás nélküli, lefogyott Mikulás. Annál feltűnőbb volt a társa. Fejét előreszegve tartotta és mindenkibe belekötött, aki elhaladt mellette:

– Szevasz, haver, hogy vagy? Látom, jól vagy...

Mivel senki se méltatta válaszra, nagyot káromkodott, és rápaskolt elnyűtt lódenkabátja zsebére:

– Van pénzem, hé! Van annak, aki keres! – kiáltotta, majd hirtelen hozzám fordult:

– Igaz?!

Mese nem volt: vagy válaszolok, vagy megver. Elszántan szembenéztem vele, és akkor megláttam valamit, amitől virágos jókedvem támadt. A vadember ugyanis hamiskásan elmosolyodott, s tudtam, hogy csak komédiázik. Nem akar ez semmi rosszat se tőlem, se mástól. Visszamosolyogtam rá és nyugodtan válaszoltam:

– Igaz hát!

A kidobólegénynek tűnő óriás gyúrt arca egyből kivirult.

– Nahát! Humorérzéked van, ez igen! Nézzétek, valakinek van humorérzéke!

Jó-jó, gondoltam, azért nem kell dobra verni, se túlzásba vinni. De visszalépésre már nem gondoltam, mert tudtam, hogy nem gonosztevőkkel van dolgom, hanem szerencsétlen hajléktalanokkal, akik a pályaudvar jótékony klímájú várótermében melegednek.

Közben a megszelídült öregember kivett valami aprópénzt a zsebéből és a fiúnak adta.

– Nesze, vegyél magadnak kávé!

Az felugrott és elsietett, az öreg meg ismét felém fordult:

– Szegény gyerek nem tehet róla, hogy buzi. Meg aztán valami baj van vele itt is – a homlokára mutatott. – De azért jó fiú – tette hozzá atyai mosollyal.

Aztán hosszasan mesélni kezdett nekem arról, hogy milyen fontos, hogy az emberek jó barátságban éljenek egymással.

– Mint most mi ketten, milyen jól elbeszélgetünk, pedig eddig még nem is láttuk egymást. Mert az a legfontosabb, hogy meghallgassanak, és hogy jó barátokként váljunk el.

Arról is mesélt, hogy valamikor boxoló volt, egy alkalommal még bajnokságot is nyert.

– Sajnos megnézték a pupillámat, s nem kaptam érmet – vonogatta a vállát ártatlan képpel, mintha a zsűri hibája lett volna a lebukás.

Lehajolt és szatyrából kiemelt egy üveget. Lecsavarta a kupakját, hatalmas mancsa közt szinte ropogott a palack:

– Ha már ilyen szépen összejöttünk, nem iszol velünk egy kis bort? – fordult felém, s már-már nyúltam volna az üveg után, de aztán eszembe jutott, hogy ebben az országban tilos közhelyeken italozni. Majd még elvisznek vagy megbüntetnek, kell is ez most nekem!

– Köszönöm, nem kérek, nem nagyon szeretem a bort – feleltem, kissé rossz lelkiismerettel, s próbáltam mellé meggyőző képet vágni.

– Csak nem vagy bornemissza? – csapott le rám az öregember, őszinte felháborodással a hangjában.

– Dehogya! – siettem megnyugtatni –, néha megiszom, de most fáj a fejem.

– Várj csak, van nekem valami pirulám. A bordám fáj, arra kaptam.

Miközben a feneketlen zsebben kotorászott, tovább mesélt:

– Most mondhatnám, hogy verekedtem és akkor ütöttem meg a mellkasomat, de az a helyzet, hogy részegen elestem. Na, itt van, vedd be – s azzal a kezembe nyomott egy doboz fájdalomcsillapítót.

– Kösz! – hálálkodtam –, majd beveszem, de így, víz nélkül nem megy.

Megfogta a kezemet és felhúzott a párkányról, ahol ültem.

– Tudod, olyan vagy, mint a lányom. Épp olyan a szemed. Ugye, megengeded, hogy megöleljelek?

Isten neki, legyen, gondoltam, s hagytam, hogy megropogtasson.

– Lassan mennem kell – kockáztattam meg óvatosan.

A halászképű, aki mindeddig csak szemlélője volt az eseményeknek, kötőrázni kezdett a pápírszatyóiban, majd ódasómpolygótt hozzám:

– Nesze, ezt neked adóm.

Azzal a kezembe nyomott egy pár műszőrmével bélelt, kötött női kesztyűt, majd resztekdeve mentegetőzni kezdett:

– Nehogy azt hidd, hogy loptam! Minek lopnam volna női kesztyűt?! Találtam. Én úgysem viselhetek női holmit. Pont a te kezetre való, látod? Vedd el, na!

Elvettem. Nem is tudtam, zavaromban mit szóljak, nagyon meghatódtam, szó nélkül hozzá hajoltam és megpuszítottam a szakállát. Az öreg elpirult, mint egy szégyenlős kamasz, és eloldalgott. Csak azután jutott eszembe, hogy a svédek nem olyan puszipusziak, mint mi magyarok. Már indulni akartam, amikor újra mellém lépett a Mikulás:

– Ezt is neked adom.

Egy csinos kis csokis dobozt tartott a kezében.

– Jaj, nagyon köszönöm, de igazán nem vehetem el – tört ki belőlem az őszinte mentegetőzés. Az öregember bánatos képpel kért:

– Legalább vegyél belőle.

Kis zöld sztaniolba göngyölt háromszögletű csokik voltak a dobozban. Kivettem egyet, elmajszoltam. Arra gondoltam, ha így megy ez tovább, a nagykabát is rám kerül valamelyikük-ről. Közben bejelentették, hogy hamarosan befut a vonat. Gyorsan elbúcsúztam tőlük:

– Most már tényleg mennem kell... Vigyázatok magatokra.

– Hejdó! – kiáltottak utánam, mikor a mozgólépcső felé indultam. Onnan még visszanéztem. Még láttam, ahogy két markos rendőr hozzájuk lép, s a kijárat felé kíséri őket. Szépen, óvatosan, gyöngéden.

Emberségesen lökték ki őket a hideg, nyirkos stockholmi éjszakába.

Egyházközségeink életéből

A Bartók Béla Unitárius Egyházközség

Szeptember utolsó vasárnapján tartottuk őszi hálaadó istentiszteletünket, mely alkalommal az úrvacsorai kenyeret és bort *Dr. Kiss Balázs* presbiter testvérünk adományozta, elhunyt szülei emlékére. Híveink nagy létszámban voltak jelen. Ezt követően *Rázmány Csaba* püspök úr egyházi megáldásban részesítette *Sepsi-Kovács Éva* gondnokasszonyunk és *Juhos László* házasságkötését. További boldogságot kívánunk életükre.

Október 7-én, Nőszövetségünk megtartotta őszi gyűlését, mely alkalommal az anyagi ügyek és az adventi, karácsonyi programok tervezése került megbeszélésre.

Értesítjük kedves híveinket folyóiratunk hasábjairól is, hogy egyházközségünkben megkezdjük gyermekeink vallás-erkölcsi nevelését és a konfirmációra való előkészítést.

Tisztelettel kérünk minden szülőt szíveskedjenek gyermekeiket elhozni vagy elküldeni vasárnaponként 10 órától az előbb említett nevelési alkalmakra. További információt a 217-6171-es lelkészi hivatali telefonszámon biztosítunk.

Templomunk orgonája oly nagy mértékben károsodott, hogy már a vasárnapi énekeink kíséretéhez sem alkal-

mas. Ezért az egyházközségünk presbitériuma orgonánk felújítását tűzte ki legközelebbi céljává. A költségek felmérése érdekében több orgonajavító céget is felkértünk a javítási munkálatok felmérésére és árajánlatok készítésére. Az eredmény azt mutatja, hogy elég nagy pénzösszegre – több millió forintba – lesz szükségünk orgonánk teljes felújítása érdekében. Célunk elérése érdekében egy orgonafelújítási alapot hoztunk létre, és indítottunk el őszi hálaadás ünnepe alkalmával. Az orgona felújítási alapba az első befizető *Sepsi-Kovács Éva* gondnokasszonyunk, aki 50 000 Ft-tal nyitotta meg az orgona felújítási alapot.

Ez úton is szeretnénk felhívni minden kedves unitáriust és adakozó testvérünket, járuljon hozzá orgonánk felújítási alapjának gyarapodásához, hogy megfelelő mértékben és eredménnyel tudjuk újból megszólaltatni templomunk orgonáját. Híveinknek orgonafelújítás céljára készített csekket postáztunk, melyet kérésre megküldünk minden kedves adakozónak, vagy befizetéseket fogadunk el vasárnaponként a lelkészi hivatalban is.

Léta Sándor

A Duna-Tiszaközi Szórványegyházközség életéből

A Duna-Tiszaközi Szórványegyházközség híveinek egy része – a nyári időszakban – erdélyi rokon látogatásával, más része, erdélyi rokonok látogatását fogadva és munkával töltötte el idejét. Szeptember utolsó vasárnapján tartottuk meg az őszi hálaadó istentiszteletet, majd *Balázs Mihály* kecskeméti gondnok afiát

köszöntöttük névnapja alkalmából. Az úrvacsorai kenyeret és bort *Szekeres Piroska* atyánkfia adományozta.

Szeptember másodikán a lelkész – felkérésre – a Bartók Béla egyházközségben tartott istentiszteletet.

Kelemen Miklós

Beregi mozaikok

A beregi delegáció a III. Unitárius Talákozón az UART színeiben: Felhős Szabolcs elnök, Zoltáni Zsolt gitárművész és Lengyel János újságíró, valamint Mátyus Attila költő és kedvese társaságában a pestszentlőrinci unitárius templomban

A Partium Műhely olcsvaapáti bázisán a filagória előtt az alapítók: Joó Adrián (Debrecen), Kürti László (Mátészalka), Felhős Szabolcs (Vásárosnamény)

A beregi unitárius szórvány delegációja az alföldi unitárius búcsún: Felhős Szabolcs tb. beregi szórványgondnok, a beregi roma ifjúsági küldött és Kósik Attila, a Partium Műhely megbízott elnöke koszorúztak Kincsesné, Irénke tanítónéni emléktáblájánál

Füzesgyarmat és a Gyula és környéke szórványgyülekezet

Erdélyben jártunk Szejkén, Árkoson és sokfelé...

Mióta a Székelyudvarhely melletti Szejkén, Orbán Balázs sírhelye közelében találkoznak az unitáriusok, csak egy alkalommal nem tudtunk a gyülekezetünk tagjaival és más érdeklődőkkel eljutni e nemes, felejthetetlen élményt adó seregszemlére (immár nyolcadszor jártunk 1999 óta). Szinte csak a mi gyülekezetünk képviseli rendszeresen a Magyarországi Unitárius Egyházat. Ebben az évben alig lehetett találkozni a természet nagy templomában honi hitestvérrel.

Augusztus 9-én hajnalban indultunk egy kisbusszal és három személygépkocsival 22-en,

legfiatalabb utasunk a 15 hónapos Gergő unokánk volt, aki csodás türelemmel viselkedett végig. Voltak, akik már sokadszorra voltak velünk a hatnapos, közel 2000 km-es kiránduláson, többségük először vállalkozott erre az útra. A határon érezhettük, hogy változik a világ erre is. A mindig újdonságokkal kirukkoló tájak most is elbűvöltek mindnyájunkat. Az utak már jobbakként, mint itthon, az Alföld sok részén. Kolozsvár levetkőzte az egyhangú, ráerőltetett színét (piros-sárga-kék) és sok szépségét megcsodálhattuk. A megszépülő, a 450 éves évfordulóra készülő Unitárius Kollégium (az épület

sokkal fiatalabb) udvarán pihentek meg járműveink. Fogadott *Dr. Szabó Árpád* püspök, aki megmutatta a Tanács- és Dísztermet, megismertette egyházunk történelmével. *Bálint Benczédi Ferenc* helyi lelkész bemutatta a gyönyörű püspöki templomot, a Dávid Ferenc kekkövét, a Szervátiuszok faragta csodálatos Úrasztalát és az újra látogatható altemplomi kriptát, ahol neves hitelődeink közül pihennek jó néhányan. Városnézésünk Mátyás király (1458–1490) szülőházához és a Bocskai házhoz vezetett. Időt szenteltünk az Igazságos, javításra szoruló szobrának megtekintésére is. A nagy melegben jó volt megpihenni és a fáradságos út után egy kicsit imádkozni is.

Kolozsvár után a lóerőket megriasztva mentünk Székelyudvarhely felé, ahol 3 napra kvártélyoztunk be. A szokásos kellemetlenségek elsimítása (lakás, ágy, fürdő) után zuhantunk ágyainkba egy egész napos élménycsokorral. Másnap Parajdon lementünk a sóbányába. Nem lehet egy ilyen látványt kihagyni. A föld alatti templomban leültünk, megálltunk imádkozni. Nagy élményt és erőpróbát adott a lépcsómászás is. Utána a Békási-szoros vadregényes tája felé vettük utunkat. Nem lehet ezen az úton kiemelni semmi néven nevezhetőt, minden egyformán lenyűgöző volt, a hegyek, a legelők, a patakok, a tó, a szédítő kanyargós utak, a házak, az állatok, az emberek. Csak bámultunk és fotóztunk.

Visszatérőben a Bucsín-tetőn elfogyasztottuk az alföldi őzpörköltet, amit *Szabó Imre* bélmegyeri utastársunk és családja készített és hozott madárlátni a fenyvesek közé. Este az élmények megbeszélésére elmentünk a székelyudvarhelyi Fényes étterembe. Évről-évre tapasztaljuk, hogy mind gyengébb és gyengébb e valamikori híres vendéglő szolgáltatása.

Szombat éjszaka hatalmas vihar szakadt a városra (ez szinte minden évben így volt!). De az Unitárius találkozó idejére kitisztult az ég, felfrissült a levegő. Egy kicsivel kevesebben voltunk, mint az előző évben. Szép volt a székely lovasok bevonulása, az évről-évre fogyatkozó lelkészek (egynéhány rövidnadrágosan volt jelen, volt aki el sem jött, nyája magára volt hagyatva, volt, aki nem is szervezett kirándulást!) bevonulása. Felemelő volt, amikor annyi ajakról zengett a zsoltár. A szolgáló lelkész beszéde andalító volt, két mondatban el lehetett volna mondani az egészet. A köszöntések rendjén meghallgathattuk többek között a Magyarországi Unitárius Egyház főgondnokának, Elekes Botondnak beszédét, amelynek kettős üzenete volt: az összetartozást munkálni, valamint történelmi értékeink megőrzésére odafigyelni és határozottan visszautasítani a katolikusoknak, a csíksomlyói búcsúval kapcsolatos, tendenció-

zus hazugságait, hamisítványait (a beszéd az előző számban olvasható!). A találkozó fénypontja volt a már hagyománnyá vált zászlóátadás. *Pécsi L. Dániel* heraldikus-jelképkészítő többek között átadta a Füzesgyarmati Unitárius Egyházközség címeres zászlóját, amit az erdélyi püspök kezéből *Kovácsné Csák Irma* presbiterünk és e sorok írója vett át. A zászlót október 23-án szenteljük fel Füzesgyarmaton és helyezzük el a többi ereklyénk mellé a templomunkban.

Délután Korondon át mentünk Szovátára. Az előbbi helyen megcsodálhattuk a népművészet remekeit, de az ipari giccseket is. Ajándékok megvásárlásánál felhívtuk erre az utasaink figyelmét. Szovátán ki-ki fürdött vagy sétált. Hazafelé tiszteletünket tettük a két tölgyfa közt pihenő nagy mesélő, *Tamási Áron* sírjánál. Megcsodáltuk a Szervátiuszok készítette emlékművet, az egy darab hargitai sziklatömbből kifaragott alkotást. Este közös vacsora volt a Park-étteremben.

Vasárnap reggel elhagytuk szállásainkat és délelőtt, esőben indultunk el a Hargitán át Csíksországba. A szépséges Hargita nem mutatta meg magát, végig felhőbe-ködbe burkolózott, talán valamiért neheztelt, haragudott ránk. A csíki falvakon haladva át, többen furcsállva figyelték, hogy a székelyek szépen felöltözve ünneplőben tömegesen mennek a templomba, ami szokatlan itt az alföldi tájakon! Meglátogattuk és fejet hajtottunk a Madéfalvi Emlékmű előtt, amely az 1764-es, osztrák részről elkövetett mészárlás mementója. A SICVLICIDIVM (siculus-székely és a genocidium-népirtás szavakból képezve) elnevezésből a római számok rendes felsorakoztatásával kiolvasható az 1764-es dátum.

Csíksomlyót sem kerültük el, mert a minden évi megalázás ellenére (a búcsú eredetét történelemhamisítással az unitáriusok számlájára írják!), mi is a magyarság összetartó ünnepének tartjuk. Belátogattunk a kegytemplomba is, ahol a vendégkönyvbe ezt írtam be: „Jó volt itt lenni. Isten szeretetét éreztük. A minden év Pünkösöd szombatján megalázott Magyarországi Unitárius Egyház hívei”.

Az össze-vissza túrt Csíkszeredában tett sétánk után elindultunk a borvizek útján Árkosra, ahova szerencsésen megérkeztünk. Útközben megálltunk Tusnádfürdön, ahol a megszépült Csukás-tó körül sétáltunk egyet. A szíves árkosi fogadtatás után *Székely János* lelkész bemutatta a templomot, ismertette annak és a várnak történetét. Szétnéztünk a mintegy 5000 darabot számláló helyi múzeumban is. Kiadós vacsora után pihenni tértünk a vendégfogadó családoknál. Felejthetetlen két napot töltöttünk testvérgyülekezetünkben. Hétfőn vendég-

Az árkosi templom

látóink vezetésével ellátogattunk Zágónba, ahol megnéztük a Mikes-kúriát. Csomakőrösön láthattuk Kőrösi Csoma Sándor szobrát. Kovásznán a kénes fortyogót csodáltuk meg. Kézdivásárhely azzal a rendkívüliséggel szolgált, hogy minden utcája a főtérrel nyílik. Ágyúöntő Gábor Áron főtéri szobra őrzi a rendet a városkában. A sok-sok aznapi élményt szinte betetőzte a Szent Anna-tó meglátogatása. Az idő nem volt nagyon kegyes, de gyönyörködésre jó volt. Én megtettem a minden évi sétát a tó

körül és a kápolnához, elmélkedve, feltöltődve a következő évi kirándulásunkig. Az árkosiak remek estebéddel vártak, sokat beszélgettünk. Éjfél után pihenni tértünk, készülve a másnapi nagy útra, hazajövésre.

Kedd reggel nem csak az ég pityergett, könnyeztek az elválók is. Hisszük, hogy az eddigi barátságok mellé új kapcsolatok születtek, megszentelődve erdélyi lélekkel. A hazautazás nagy élménye a Transzfogaras megmászása volt. Iszonyatos szépségeket láttunk a kacsaringós úton, szédületes mélységeket és magasságokat. 2040 méter magasságban a Balea-tavat, amelyik hol kibújt a ködből, hol elveszett benne. Most nem volt hó és jég körülötte, mert a nagy melegek elolvasztották. Fölöttünk még félezer méter magasságban pipált-füstölgött a Moldoveanu-csúcs (2545 m). Lábaink remegése csak akkor szűnt meg, amikor ráléptünk a Szeben felé vezető nemzetközi útra. Néhány megállás után, újabb gyönyörű tájakon át (igaz, sokat nem láthattunk az esők miatt!) érkezünk haza. Az istenáldotta napokért, élményekért, a kapott és adott szeretetért mindnyájunk szíve-lelke köszönettel, hálával lehet tele.

B. L.

Így élünk és dolgozunk

Nem sok idő telt el az utolsó jelentkezésünk óta. Az elfutott őszelőben tovább zajlottak az egyházközségi élet eseményei. Szeptember közepén egy hétre elmentünk szabadságra, természetesen „haza”, Erdélybe.

Utunk fő célja az volt, hogy egy nemes küldetést végrehajtsunk. Isten útjai kiszámíthatatlannak – szoktuk mondani. Összehozott a nyár elején az élet egy súlyos keresztet hordozó emberrel egy hazai idősök otthonából. A szorossá és gyakorivá vált kapcsolattartás során mondta el ez az atyánkfia (nem unitárius!), hogy mennyire szereti Erdélyt, és még annál is jobban az unitáriusokat. Családi gyökerei, felmenői nem sokat tettek ezért az elszakított népért a letűnt idők alatt. Rengeteg anyagot küldtem, írtam történelmünkről, hitelveinkről, a mai erdélyi és unitárius gondokról, a személyes véleménycserék sem hiányoznak kapcsolatunkból.

Ez az ember úgy döntött, hogy megbízza szerény személyünket, akik állandó, élő kapcsolatot tartunk Erdéllyel és az unitáriusok nagy részével, hogy 200 000 forint adományát osszuk szét „otthon”. Az augusztusi kirándulás, a szejkei találkozó alkalmával sikerült ennek részben eleget tenni, de nem minden „kiszemelt” gyülekezet lelkészével tudtunk találkozni. Ezért kellett hazamenjünk, felhasználva évi rövid szabadságunkat, hogy az adományozó akaratát teljesítsük. Szerénysége nemes lelké-

nél nagyobb, mert egészen egyszerű formában (nevének és lakhelyének elhallgatásával) járult csak hozzá a „hírveréshez”.

A magunk szerény (mert ez most pótolta!) ajándékai mellett a következőképpen adtuk tovább a kapott összeget (ezt a részletezést sem kérte az adakozó, de hátha akadnak követői!): Lókodi Öregotthon, amely a közelmúltban kapott egy nagyobb bővítést, több lakóhellyel 20 000, Lókodi Egyházközség (temetőrendezésre) 10 000, Szentháromság-Kisadorjáni Egyházközség 10 000 (imaház és papilak szépítésre), Szováti Egyházközség (templomépítésre) 20 000, két szolgatársunk, Kovács Sándor és Fekete Levente lelkészek gyógykezelésére 10 000-10 000, Árkosi Egyházközség (iskolarendezésre) 20 000, Nyárádszeredai Egyházközség 50 000 és Pécsi L. Dániel heraldikus-jelképtervező, aki számos erdélyi unitárius gyülekezetnek (és anyaországának is, köztük Füzesgyarmatnak!) elkészítette a címerét, címeres zászlóját, jelképét nagyon szerény áron, 50 000 forintot kapott. „A jókedvű adakozókat szereti és megáldja az Isten”. Ezt a szentírási üzenetet tolmácsoljuk az adományozónak, aki további támogatásáról biztosította választott testvéreit, az erdélyi unitárius gyülekezetek híveit.

Szeptember 23-án délelőtt hittanos évnyitó istentiszteletet tartottunk, délután pedig az új

*Laskai Gréta és Homoki Vivien
gyermek-istentiszteletet vezet*

tanév első gyermekistentiszteletét, amely szeretetvendégséggel és tombolázással ért véget. Megterveztük az évi hittanórákkal együtt tartott ingyenes angol órák tartását és ünnepélyeket is.

Szeptember 28-án megkezdjük a vallásos-irodalmi estek őszi évadját. Dsida Jenő verseiben gyönyörködhattunk. A „jó hírünk” eredményeként most már nem csak a helyi Tv tűzi műsorára produkcióinkat, hanem a nemrég várossá nyilvánított Körösladányi Tv is igényt tart rá.

Szeptember 29-én meghívást kaptunk feleségemmel Szolnokra (december 13-án lesz) a verőcei találkozón elhangzott előadásunk (karácsonyi tartalommal bővítve!) megtartására az Erdélyi Barátok Köre művelődési központjában, aminek természetesen boldogan teszünk eleget.

Szeptember 30-án, az Őszi Hálaadás ünnepén három úrvacsorázó istentiszteletet tartottunk, ahol összesen 43-an éltünk az ünnepi lehetőséggel. Dél előtt 11 órától itthon, ahol a szeghalmi híveink jóvoltából lassan hagyománnyá válik az Úrasztalára helyezett ágápés (finom kalács) és gyümölcsös dekoratív tál, amelyek tartalmát az istentisztelet után közösen elfogyasztjuk.

Délután 1/2 2-kor a Borostyánkert Idősek Otthonában osztottunk Úrvacsorát az érdeklődőknek. Késő délután Gyulán volt hálaadó ünnep. A szépszámmal, a környékről összegyűlt híveknek felemelő élményt nyújtott Molnár Csaba középiskolás konfirmációja, aki a tavasszal keresz-

telkedett meg saját elhatározásából. Akár teológusok is meghallgathatták volna a lefolyt „eszmecesterét”, amibe időnként a gyülekezet is bekapcsolódott. Minden „irányítás” nélkül készült fel a megküldött és megszerzett anyagokból. Boldogan adtuk át az Egyház ajándékát, a Bibliát, és bizakodva adtuk áldásunkat erre a reményteljes ifjúra, akinek kívánjuk, hogy keresett és megtalált hitében élje közösségi életét a szórványgyülekezetünk tagjaival együtt.

Október 6-án Pestszentlőrincen részt vettünk az unitáriusok III. magyarországi találkozóján. Három hittanos mellett 14 felnőtt vállalta a hosszú, fáradságos autózást (plusz még ketten Békés városából a vonatozást), hogy hittestvéreivel találkozhasson és ismerkedhessen. Hittanosainknak nem volt kivel találkozni, mert nem voltak ott a korosztályosaik, a felnőttek is elég kevés unitárius testvért láthattak ezen az országos seregszemlén.

Október 7-én tartottuk az „Aradi 13 Vértanú” emléknapiját. Rendhagyó módon egy 14.-ről emlékeztünk most bővebben, aki benne van a 2007. évi nemzeti évfordulóink sorában, Batthyány Lajos grófról, Magyarország első felelős miniszterelnökről.

Érdekesítő előadást hallhattunk életéről, őseiről, pályájáról, a forradalomban való részvételéről, majd tragikus végéről. Bár a király által kinevezett miniszterelnök volt, a Habsburg-ház nem tudta megbocsátani az 1848 tavaszi-nyári tetteit, pedig a bécsi udvar hangoztatása szerint Magyarország csak az 1848. ok-

telkedett meg saját elhatározásából. Akár teológusok is meghallgathatták volna a lefolyt „eszmecesterét”, amibe időnként a gyülekezet is bekapcsolódott. Minden „irányítás” nélkül készült fel a megküldött és megszerzett anyagokból. Boldogan adtuk át az Egyház ajándékát, a Bibliát, és bizakodva adtuk áldásunkat erre a reményteljes ifjúra, akinek kívánjuk, hogy keresett és megtalált hitében élje közösségi életét a szórványgyülekezetünk tagjaival együtt.

*Gyülekezeti tagok az „Aradi 13 Vértanú”
emlékművénél*

tóber 3-i császári manifesztumok után számított „lábadó” országnak – írja az Eötvös Lóránd Tudományegyetem történésze, Gergely András. Majd így folytatja: „Batthyánnak azonban nem volt kegyelem... A miniszterelnök előre megtervezett, koncepciós per áldozata lett. Kötél általi halálra ítélték, vagyonát elkobozták. Felesége az utolsó látogatás alkalmával börtönébe, a pesti Új Épület nevű kaszárnyába tört csempészett, hogy a megszégyenítő halál elől az öngyilkosságba menekülhessen. Szörnyű nyaksebeket ejtett magán, de még életben maradt. A szadista osztrák ellenforradalmi bosszúállók nagy bánatára a halálos ítéletet csak golyó által tudták végrehajtani 1849. október 6-án. Földi maradványait előbb a Pest belvárosi ferencesek templomának kriptájába rejtették, majd 1870-ben ünnepélyesen újratemették a Kerepesi temetőben. A kivégzés színhelyére, a hajdani Új Épület udvarán, Pest belvárosában, örökmécses emlékeztet.”

A gróf feleségéhez, Zichy Antóniához írott búcsúlevelének elhangzása mélyen megrendítette a jelenlévőket. Harangzúgás alatt vonultunk ki a templom melletti szoborparkba, hogy elhelyezzük virágainkat az „Aradi 13 Vértanú” emlékművére.

Ugyanaz nap délután 3 órakor jelen voltunk Váncsodon, a református templomban, Dr. Hermanné Frenczel Erzsébet lelkész, gyülekezetünk jó barátja váncsodi lelkészi szolgálatának 15 éves jubileumán. Versekből és énekekből összeállított csokorral köszöntöttük feleségemmel az igazi ökumenizmus szellemében, keresztényi szeretettel szolgáló testvérünket.

Október 12-én Derecskén voltunk az Idősek Világnapja alkalmából rendezett találkozón, ahol Klubunk énekeivel szerepeltünk, én pedig verssel köszöntöttem a jelenlévő idős tagokat.

Október 20-án a békéscsabai klubunkkal Békéscsabán, a Sportpalotában tartott Idősek Világnapjára rendezett műsorban vettünk részt dalárdánk előadásával, mintegy 2000 vendég előtt.

Október 23-a városunk egyik legnagyobb ünnepe. Az elmúlt évtől sikerült elérni, hogy a hivatalos ünnepséget, koszorúzást a három nagy ünnepünkön (március 15., augusztus 20., október 23.) településünk valamelyik templomában folytassuk. Most is a mi egyházközségünk vállalta fel ezt a szép alkalmat. Egyházközségünk címerét, címeres zászlóját elkészítette Pécsi L. Dániel jelképtervező. Az ünnep részeként ezt avattuk fel ökumenikus áldással. A címeréről a készítő tartott előadást. A többi

zászlónk felszalagozása mellett ennek az újnak is zászlóanyát választottunk Barna Lajosné Daru Magdi lelkes presbiterünk személyében, aki az emlékezés szalagját feltűzte az új címeres zászlónkra. A templomban, erre a napra kiállított címerekről, jelképekről Pécsi L. Dániel tartott előadást. Az ünnepen részt vettek lovagtestvéreink is.

A megemlékezés Balázs Ferenc, az erdélyi Mészkö (Torda-Aranyosvidék) apostol-lelkésze életének méltatásával folytatódott (október 24-én van születési évfordulója), aki 70 éve halt meg nagyon fiatalon. Kincses Zoltán szeghalmi gimnáziumi tanár-író, aki „Jó pásztorok” címen az unitáriusokról is írt egy regényt, amit mostanában adott ki, tartott előadást Balázs Ferencről. Dalárdánk és énekeink Balázs Ferenc-szerzeményeket adtak elő, valamint elhangzottak Balázs Ferenc-versek is. A szoborparkban a megemlékezés végén elhelyeztük virágainkat az 1956-os emlékműre. Az elmúlt évben általam megálmodott „engesztelési” ebédet a templom szomszédságában lévő vadászházban fogyasztottuk el, amihez az „alapanyagot” Bánsághy Sándor szimpatizánsunk és Csák István, a Vadásztársaság elnöke adományozta, a többi, minden kelléket-tartozékot kis gyülekezetünk tagjai adták erejük feletti áldozattal. Egy ilyen összejövetel megszervezését azért találtuk fontosnak, mert egy átdolgozott esztendőn keresztül annyiféle érintkezés, kapcsolat van a település lakói, vezetői közt, nem egyszer ellentétes vélemények is, és egy ilyen találkozás feloldhat sok mindent, terelhet jó irányba.

Most is itt voltak egyházközségünk hívei mellett a város vezetése, képviselők, intézmények irányítói, mindenki, akikkel valamilyen munka- vagy más kapcsolatban voltunk ezidáig.

Október 25-én „Október fényei” címen tartottunk irodalmi estet. Az október 6-i, 23-i eseményekhez kapcsolódó, a Reformációról, valamint a Halottak Napjáról szóló versek, szerzemények hangzottak el magyar íróktól, költőktől, zeneszerzőktől a mi tolmácsolásunkban.

Október 28-án, a reformáció emlékét idéztük alkalmi prédikáció keretében. Délután a helyi Idősek Otthonában tartottunk istentiszteletet, megemlékezve az elhunyt testvéreinkről is.

Az egyházközségi életünk sűrűjében gyönyörű, bágyadt őszi napsütésben megszépült a templomunk is. Az alpinista vállalkozó a torony bádoggatejét újra festette, utána a torony falrészét meszelte újra, hogy az őszi ünnepek alatt otthonosan fogadjon mindig az istenháza.

bl

Gyerekeknek

*Hozzád fohászkodom,
Nagy Isten, jó Atyám!
Te őriztél engem
Homályos éjszakán.*

*Vezesse szent kezed
Ma is gyermekedet,
Hogy el ne tévesszem
Igaz ösvényedet!
Amen.*

Imádkozzál és dolgozzál!

„Mi az imádkozás célja? Az imádkozással közelebb kerülünk Istenhez.”

„Miért imádkozunk? Mert az ima által lelkileg erősebbek, bizakodóbbak, gazdagabbak leszünk, így jobban el tudjuk végezni az előttünk álló könnyebb vagy nehezebb feladatokat.

„Milyen helyzetben imádkozunk? Imádkozni lehet: állva, ülve, térdelve, fekvé.”

„Mikor imádkozunk? Mindig, mikor csak szükségét érezzük Isten közelségének.”

„Hol imádkozunk? Istenben hívő ember bárhol imádkozhat.”

„Hogyan imádkozunk? Őszintén, mert Isten nem szép szavakat vár el tőlünk, hanem őszintét. Imádkozhatunk egyedül: magunkban vagy hangosan de közösségben is.

Te mikor szoktál imádkozni? Rajzolj a szó alá piros szívet, ahol igennel válaszolsz!

vasárnap este

mindennap

ünnepekor

reggel

mikor bajban vagyok

mikor boldog vagyok

ha munkának kezdek

munka végeztével

Jézus imádsága

Máté 6:5 – 13

Jézus mindennap imádkozott. Az első imádságra édesanyja tanította akárcsak titeket a szüleitek. Ezt az imádságot nem felejtette el soha. Reggel, este, étkezés előtt és után, az imaházban, a természetben,

bárhol tudott imádkozni, mint ahogy azt most már ti is megtanultátok az óra elején. Amikor örvendett vagy bánkódott, Istennek mondta el örömét, vagy bánatát. A jó isten mindig meghallgatta és megerősítette.

Egyszer a tanítványai így szóltak hozzá: – Mester, taníts meg minket imádkozni. Jézus teljesítette kérésüket, elmondta tanítványainak, hogy az imádkozás nem más, mint a jó Istennel való beszélgetés. Amikor imádkozunk, menjünk be a belső szobánkba, és ott félrevonulva, csendben imádkozzunk Istenhez. Azt is elmondta, hogy ne legyen imánk hosszadalmas, mert a jó Isten tudja, hogy mire van szükségünk. Imádkozásunk legyen őszinte és igaz, kifejezője az Istenben levő bizalmunknak.

A tanítványok, ezután megkérték Jézust, hogy mondjon el egy imádságot, Jézus pedig a következő imádságra tanította őket:

„Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben, szenteltessék meg a te neved; jöjjön el a te országod; legyen meg a te akaratod, mint a mennyben, úgy a földön is. A mi mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma. És bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk azoknak, akik ellenünk vétkeztek; és ne vigy minket a kísértésbe, de szabadíts meg minket a gonosztól. Mert tied az ország, a hatalom, a dicsőség mindörökké. Ámen.”

Ez az egyetlen imádság, amelyet Jézus adott nekünk. Ezt nevezzük „Mi Atyánk”-nak, vagy „Üri imádság”-nak.

Ének

*Messziről száll dalunk,
Halld meg óh Jézusunk,
Csak feléd indulunk vágyakozva.
Életünk, töltsé be
Lelked szent hatalma.
Így fogadj el, bűneinkkel,
Krisztusunk vígy magasba.*

A Heltai Gáspár Kft.
szeretettel meghívja Önt
és kedves barátait

2007. november 30-án (péntek) 17 órára

Csorba Katalin

szobrászművész

Kós Károlyról készült szobrának
ünnepélyes átadására,
és kamarakiállításának megnyitójára

Köszöntőt mond:
Bereczky Lóránd
a Magyar Nemzeti Galéria főigazgatója

A műsorban fellépnek:
Gaál Péter előadóművész,
Vox Nova énekegyüttes

A rendezvény helyszíne:
Heltai Gáspár Unitárius Könyvesbolt
1054 Budapest, V. Alkotmány utca 12.
Tel: 311-2241

Ferenc József
Házsongárdi temető

Bencze Márton
Óbudai temető

Józán Miklós
Házsongárdi temető

Kovács Lajos
Házsongárdi temető

Erdő János
Házsongárdi temető

Ferenc József
Farkasréti temető

Huszti János Pestszentlőrinci temető

Varga Béla Házsongárdi temető

Felkerestük Halottak Napján 20. századi püspökeink nyugalóhelyét